

Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση
Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους

AS P4G

Ευρετήριο Διεθνούς, Ευρωπαϊκής και Εθνικής Νομοθεσίας σχετικά με τα Ασυνόδευτα Παιδιά

Με τη συγχρηματοδότηση
του Προγράμματος της
Ευρωπαϊκής Ένωσης
«Δικαιώματα, Ισότητα και
Ιθαγένεια» (2014-2020)

**ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ,
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ**

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Το Έργο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους» [πρωτότυπος τίτλος: "Alliance for Children on the Move: Standard Operating Procedures for Guardians" – ASOP4G (REC-CHILD-AG-2016-02/764244-ASOP4G)] έχει συγχρηματοδοτηθεί από το Πρόγραμμα «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2014-2020).

Το παρόν Ευρετήριο έχει δημιουργηθεί από κοινού από τη διακρατική Ομάδα Έργου ASOP4G, η οποία αποτελείται από μέλη του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού- Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας (GR), της Defence for Children International – Italy (IT), του Πανεπιστημίου Λευκωσίας – Πρόγραμμα Κοινωνικής Εργασίας (CY) και του Πανεπιστημίου Kazimieras Simonavičius – Τμήμα Νομικής (LT).

Έρευνα, κωδικοποίηση και ανάλυση για τη διεθνή και ευρωπαϊκή νομοθεσία: Edita Bumblienė, Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, και Olegas Beriozovas (Πανεπιστήμιο Kazimieras Simonavičius, LT). Έρευνα και ανάλυση για την ελληνική νομοθεσία: Αγγελική Γυφτοπούλου (Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, GR).

Συντονιστής Έργου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Ελλάδα

Εταίροι Έργου

UNIVERSITY
of NICOSIA

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος

Kazimieras Simonavičius
UNIVERSITY

Kazimieras Simonavičius University, Λιθουανία

DEFENCE FOR CHILDREN
INTERNATIONAL
ITALIA

Defence for Children International-Italia, Ιταλία

Εξωτερικός αξιολογητής Έργου

Dr. Kevin Browne

ISBN: 978-960-9766-33-3

Το έγγραφο αυτό χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020). Το περιεχόμενο αυτού του εγγράφου αντιπροσωπεύει τις απόψεις των συγγραφέων του και αποτελεί αποκλειστική ευθύνη τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν αποδέχεται καμία ευθύνη για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχει.

© Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Πανεπιστήμιο Kazimieras Simonavičius και Defence for Children International-Italy. Όλα τα δικαιώματα προστατεύονται. Η αναπαραγωγή ή παρουσίαση αυτής της δημοσίευσης επιτρέπεται, αν γίνουν σεβαστά τα πνευματικά δικαιώματα.

**Συμμαχία για τα Παιδιά σε Κίνηση:
Πρότυπες Διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους**

**ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ,
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ
ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΑ ΑΣΥΝΟΔΕΥΤΑ ΠΑΙΔΙΑ**

Με τη συγχρηματοδότηση
του Προγράμματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης
«Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020)

Νοέμβριος 2019

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Συμμαχία για τα Παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και Κατευθύνσεις για Επιτρόπους» έχει δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο σύνολο εργαλείων για επιτρόπους ασυνόδευτων παιδιών, το οποίο αποτελείται από τις ακόλουθες εκδόσεις:

- Εγχειρίδιο για τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους
- Ευρετήριο διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά
- Διακρατικό πρωτόκολλο συνεργασίας επιτρόπων
- Πρακτικός Οδηγός για τον εκπαιδευτή και την εκπαιδεύτρια επιτρόπων ασυνόδευτων παιδιών
- Διαδικασία πιστοποίησης επιτρόπων
- Ενημερωτικό φυλλάδιο για την επιτροπεία προς επαγγελματίες που εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά
- Ενημερωτικό φυλλάδιο για την επιτροπεία προς τα παιδιά

Ιστοσελίδα προγράμματος ASOP4G: <https://asop4g.eu/>

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες.....	07
Εισαγωγή.....	09
Το Έργο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις» - ASOP4G	09
Τα εργαλεία του ASOP4G	10
Σκοπός και δομή του Ευρετηρίου διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά.....	10
Ορισμοί	14
Νομοθεσία.....	17
Δικαιώματα του παιδιού	17
Θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα	17
Νομοθεσία	17
Κοινωνικά, Οικονομικά και Πολιτιστικά δικαιώματα	24
Ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.....	26
Δικαιώματα ατόμων με αναπηρία	27
Επιμέλεια, επικοινωνία και επιτροπεία	29
Τεκνοθεσία και αναδοχή.....	35
Αναδοχή.....	37
Τεκνοθεσία	38
Είσοδος υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών στην ΕΕ	40
Υποδοχή και νομικό καθεστώς διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών	44
Θεμελιώδη δικαιώματα των αιτούντων και δικαιούχων διεθνή προστασία	44
Οικογενειακή ενότητα	54
Δικαιώματα των ανιθαγενών	58

Ιθαγένεια	59
Επαναπατρισμός και επιστροφή	60
Παιδιά θύματα βίας ή διακρίσεων	62
Βασανιστήρια	62
Παιδιά στρατιώτες	68
Εμπορία ανθρώπων	68
Παιδική πορνεία, παιδική πορνογραφία και σεξουαλική κακοποίηση	78
Ενδοοικογενειακή βία	80
Παιδική εργασία	85
Φυλετικές διακρίσεις.....	88
Διακρίσεις λόγω φύλου.....	89
Προστασία προσωπικών δεδομένων.....	90
Πρόσβαση στη δικαιοσύνη	92

Συντομογραφίες

Ν.	Νόμος
Ν.Δ.	Νομοθετικό διάταγμα
Βλ.	βλέπε
ά.	άρθρο
παρ.	παράγραφος
περ.	περίπτωση
Π.Δ.	Προεδρικό διάταγμα
Σ	Σύνταγμα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΠΚ	Ποινικός Κώδικας
ΚΠΔ	Κώδικας Ποινικής Δικονομίας
Β' ΠΠ	Β' παγκόσμιος πόλεμος
ΠΓΑ	Περιφερειακό γραφείο ασύλου
ΑΚΑ	Αυτοτελές κλιμάκιο ασύλου
ΚΥΤ	Κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης
ΚΥΑ	Κοινή υπουργική απόφαση

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υποδέχονται έναν ολοένα αυξανόμενο αριθμό παιδιών που δεν συνοδεύονται από τους γονείς ή τους φροντιστές τους. Τα παιδιά αυτά αναζητούν προστασία, ασφάλεια και καλύτερες συνθήκες διαβίωσης από τις χώρες καταγωγής τους ή τελευταίας διαμονής.

Οι χώρες υποδοχής της ΕΕ διαφέρουν ως προς το νομικό σύστημα, το σύστημα προστασίας των παιδιών, τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών και το σύστημα επιτροπείας των ασυνόδευτων παιδιών. Ακόμη, οι χώρες φαίνεται να μη διαθέτουν μία κοινή πρακτική και προσέγγιση ως προς την ανταπόκριση στις ανάγκες των ασυνόδευτων παιδιών. Προκειμένου να διασφαλιστεί το βέλτιστο συμφέρον κάθε παιδιού σε όλες τις χώρες, είναι απαραίτητο να καθιερωθούν ενιαία πρότυπα και εγγυήσεις που θα βασίζονται στα δικαιώματα του παιδιού.

Το Έργο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις» - ASOP4G

Στο πλαίσιο αυτό, το Έργο με τίτλο «Συμμαχία για τα παιδιά σε κίνηση: Πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους» (πρωτότυπος τίτλος: Alliance for children on the move: Standard Operating Procedures for Guardians) - ASOP4G [REC-CHILD-AG-2016/764244-ASOP4G], το οποίο υλοποιήθηκε κατά τη διετία 2018-2020 σε Ελλάδα, Ιταλία, Κύπρο και Λιθουανία, προσπάθη-

σε να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα αξιοποιώντας τα υπάρχοντα διεθνή πρότυπα και εργαλεία καθώς και τις απόψεις όλων των εμπλεκόμενων φορέων (επίτροποι, παιδιά, αρμόδιοι φορείς) και αναπτύσσοντας πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για επιτρόπους, οι οποίες θα μπορούσαν να υιοθετηθούν και από άλλες χώρες της ΕΕ. Στην Ελλάδα το Έργο υλοποιήθηκε με την υποστήριξη του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ).

Τα εργαλεία του ASOP4G

Στο πλαίσιο του προγράμματος ASOP4G αναπτύχθηκε ένα σύνολο εργαλείων που βοηθούν τον/την επίτροπο να φέρει εις πέρας αποτελεσματικότερα τα καθήκοντά του/της:

- ➔ Εγχειρίδιο για τις πρότυπες διαδικασίες και κατευθύνσεις για τους επιτρόπους
- ➔ Ευρετήριο διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας για τα παιδιά και τη μετανάστευση
- ➔ Πρωτόκολλο διακρατικής συνεργασίας επιτρόπων σε περιπτώσεις διασυνοριακής μετακίνησης ενός παιδιού
- ➔ Εγχειρίδιο εκπαιδευτών για την επιμόρφωση των επιτρόπων
- ➔ Ενημερωτικά Φυλλάδια για επαγγελματίες σχετικά με το ρόλο του/της επιτρόπου
- ➔ Ενημερωτικά φυλλάδια για τα παιδιά σχετικά με το ρόλο του/της επιτρόπου

Σκοπός και δομή του Ευρετηρίου διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά

Το Ευρετήριο Διεθνούς, Ευρωπαϊκής και Εθνικής Νομοθεσίας σχετικά με τα Ασυνόδευτα Παιδιά (εφεξής - Ευρετήριο) είναι ένα από τα εργαλεία του Έργου ASOP4G. Σκοπός του είναι να βοη-

θήσει τον/την επίτροπο στην εκτέλεση των καθηκόντων του/της και να μπορεί να εκπροσωπήσει όσο το δυνατόν καλύτερα ένα παιδί και τα συμφέροντά του.

Συγκεκριμένα, η διεθνής, η ευρωπαϊκή και η εθνική νομοθεσία ρυθμίζουν τα θέματα που αφορούν τα ασυνόδευτα παιδιά κατά τρόπο πολύ αποσπασματικό, καθιστώντας πολύ δύσκολη την ενημέρωση των επιτρόπων. Ως εκ τούτου, ο στόχος του Ευρετηρίου είναι να παράσχει έναν συστηματοποιημένο κατάλογο της διεθνούς, ευρωπαϊκής και εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά προκειμένου να κατατοπίσει τους επιτρόπους σχετικά με την ισχύουσα νομοθεσία και έτσι να τους βοηθήσει να επιτελούν σωστά και ολοκληρωμένα τις λειτουργίες τους, όπως αυτές ορίζονται στο νόμο και προβλέπονται από διεθνή και ευρωπαϊκά πρότυπα. Μάλιστα δεδομένου ότι ο/η επίτροπος καλείται να ελέγχει, ότι κάθε ενέργεια ή απόφαση αρχής ή υπηρεσίας είναι σύννομη και έχει λάβει υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, θα πρέπει να γνωρίζει τη νομοθεσία. Ο/Η επίτροπος δεν αναμένεται να έχει τις γνώσεις δικηγόρου, αλλά θα πρέπει να γνωρίζει κάποια βασικά στοιχεία για να αναγνωρίζει αν πρέπει να παραπέμψει το παιδί σε δικηγόρο ή και να παρέμβει την ίδια στιγμή που αντιλαμβάνεται ότι κάποια πράξη δεν είναι σύννομη.

Στο Ευρετήριο η νομοθεσία συστηματοποιείται βάσει κάποιων σημαντικών πτυχών της ζωής των ασυνόδευτων παιδιών και οι οποίες είναι πιθανότερο να απασχολήσουν τους επιτρόπους στην πράξη. Αυτή η συστηματοποίηση διευκολύνει την αναζήτηση μιας πληροφορίας. Βέβαια ο/η επίτροπος θα πρέπει να έχει υπόψη ότι πολλές φορές σε ένα νομοθετικό κείμενο μπορεί να ρυθμίζονται πολλά περισσότερα θέματα.

Με το Ευρετήριο έχει την ευκαιρία να ενημερωθεί για τα υφιστάμενα νομοθετήματα προκειμένου να γνωρίζει που πρέπει να ανατρέξει για να πληροφορηθεί περισσότερα για ένα θέμα. Ιδίως σε σχέση με το εθνικό δίκαιο είναι συχνό φαινόμενο οι νόμοι να τροποποιούνται μέσα σε μεμονωμένες διατάξεις άλλων νόμων, γι' αυτό και στο παρόν ευρετήριο αποφεύγεται η εκτενής

ανάλυσή τους. Έτσι, ο/η επίτροπος ενθαρρύνεται να ενημερώνεται διαρκώς για τις νομοθετικές εξελίξεις με τη βοήθεια του συντονιστικού γραφείου.

Το Ευρετήριο σε καμία περίπτωση δεν εξαντλεί την εθνική νομοθεσία, αλλά αναφέρει σημαντικά κείμενα του ελληνικού νομικού πλαισίου.

Στο Ευρετήριο περιλαμβάνονται: ο τίτλος του νομικού κειμένου, το όνομα του οργανισμού που το συνέταξε και εξέδωσε, ο ηλεκτρονικός σύνδεσμος όπου υπάρχει για να μπορεί ο/η αναγνώστης/τρια να διαβάσει το τελικό κείμενο του νομοθετήματος, το πεδίο εφαρμογής του και κάποιες βασικές πληροφορίες.

Διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό δίκαιο σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά, το νομικό καθεστώς και τα θύματα βίας ή διακρίσεων

➔ Το κυριότερο διεθνές νομικό κείμενο για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών παγκοσμίως είναι η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η οποία αναγνωρίζει κοινωνικά, οικονομικά, ατομικά, πολιτικά και πολιτιστικά δικαιώματα σε όλα τα παιδιά. Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και τα περισσότερα κράτη από τα οποία προέρχονται τα ασυνόδευτα παιδιά έχουν αναλάβει τη δέσμευση να σέβονται και να εφαρμόζουν όλες τις αρχές και τα δικαιώματα όλων των παιδιών στο πλαίσιο των εθνικών τους δικαιοδοσιών. Επιπλέον, συγκεκριμένα δικαιώματα των παιδιών αναγνωρίζονται και προστατεύονται και σε άλλες διεθνείς συμβάσεις. Κάθε κράτος που υπογράφει μία διεθνή σύμβαση γίνεται μέλος αυτής και πλέον οι προβλέψεις που περιλαμβάνει η Σύμβαση αποτελούν εθνικό δίκαιο μέσω της κύρωσης τους με νόμο. Οι νόμοι που κυρώνουν διεθνείς συμβάσεις έχουν υπερνομοθετική ισχύ, δηλαδή υπερισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης που βρίσκεται σε έναν αποκλειστικά εθνικό νόμο. Έτσι τα δικαιώματα των ασυνόδευτων παιδιών προστατεύονται αποτελεσματικότερα.

➔ Τα δικαιώματα του παιδιού αποτελούν αναπόσπαστο μέρος

των θεμελιωδών δικαιωμάτων τα οποία η ΕΕ και τα κράτη μέλη οφείλουν να τα κάνουν σεβαστά και να τα τηρούν. Η πιο σημαντική νομοθετική εξέλιξη σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι η υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας¹, η οποία καθορίζει μεταξύ των στόχων της ΕΕ την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού (άρθρο 3) και η οποία έδωσε στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων νομικά δεσμευτικό χαρακτήρα. Σύμφωνα με το άρθρο 24 του Χάρτη, τα παιδιά έχουν το δικαίωμα στην προστασία και τη φροντίδα που απαιτούνται για την ευημερία τους, η άποψη τους πρέπει να μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα και να ακούγεται, το βέλτιστο συμφέρον τους πρέπει να αποτελεί το πρωταρχικό μέλημα σε όλες τις πράξεις των δημόσιων αρχών ή ιδιωτικών φορέων και το παιδί θα πρέπει να μπορεί να είναι με την οικογένειά του, εφόσον είναι προς το συμφέρον του. Πέραν αυτών όμως των νομοθετημάτων υπάρχουν και οδηγίες και κανονισμοί που εφαρμόζονται στα κράτη μέλη της ΕΕ και ρυθμίζουν ειδικότερα θέματα της ζωής των παιδιών, όπως π.χ. για τη διαδικασία εξέτασης αιτημάτων ασύλου, για τη διαδικασία οικογενειακής επανένωσης, την προστασία από τη βία και την εκμετάλλευση, κ.ά.²

- ➔ Το ισχύον εθνικό πλαίσιο που διέπει την προστασία και τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών αποτελείται από κανόνες του εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς δικαίου και αφορούν κυρίως τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των παιδιών, την προστασία τους από πιθανή παραβίαση των δικαιωμάτων τους και την αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών και την εν γένει έκθεσή τους σε κάθε τέτοιο κίνδυνο θυματοποίησης, εκμετάλλευσης ή παραβίασης. Τα παιδιά αναγνωρίζονται ως πρόσωπα που χρήζουν ειδικής κρατικής μέριμνας και ως φορείς δικαιωμάτων. Ωστόσο, οι ιδιαίτερες συνθήκες παραμονής τους στη χώρα έχουν μεγάλη βαρύτητα ως προς την

1. Συνθήκη της Λισαβόνας για την τροποποίηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

2. Σχετικά με τη νομική δεσμευτικότητα και την ισχύ του κάθε τύπου κειμένου, βλ. https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_el

εφαρμογή των κατάλληλων νόμων. Οι σχετικοί νομικοί κανόνες βρίσκονται διάσπαρτοι μέσα σε ποίκιλλα νομοθετήματα ή άλλες κανονιστικές πράξεις της διοίκησης, τα οποία ρυθμίζουν συγκεκριμένα θέματα κάθε φορά, αλλά και τροποποιούν ή καταργούν προηγούμενες διατάξεις.

Ορισμοί

Παιδί: Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ)³, ο όρος παιδί αναφέρεται σε “κάθε πρόσωπο κάτω των 18 ετών”. Ανήλικος σύμφωνα και με το εθνικό δίκαιο είναι κάθε άτομο κάτω των δεκαοκτώ ετών (ΑΚ 127). Έτσι, προκειμένου ένα άτομο να επωφεληθεί εξειδικευμένων μέτρων προστασίας και φροντίδας, αρκεί να είναι κάτω των 18 ετών, ανεξαρτήτως των αντίστοιχων ορίων ηλικίας για την ανηλικότητα, νόμιμων ή εθιμικών, στη χώρα καταγωγής του ανηλίκου.

Υπήκοος τρίτης χώρας: Υπήκοος τρίτης χώρας είναι το πρόσωπο που δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια ή την ιθαγένεια άλλου κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ)⁴.

Ανιθαγενής: Ανιθαγενής ή άπατρις είναι το πρόσωπο το οποίο κανένα κράτος δεν θεωρεί υπήκοό του, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού (δεν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ του προσώπου και του κράτους)^{5, 6}.

3. ΔΣΔΠ, άρθρο 1

4. Άρθρο 3(1) της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ (Οδηγία επιστροφών) και άρθρο 2(6) του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/399 (Κώδικας συνόρων του Σένγκεν).

5. Σύμβαση του 1954 για το Καθεστώς των Ανιθαγενών (κυρωτικός νόμος 139/1975), αρ. 1.

6. Υπηκοότητα μπορεί να αποκτήσει κανείς είτε κατά τη γέννησή του, είτε αργότερα στη ζωή του τηρώντας συγκεκριμένες προϋποθέσεις που θέτει το κάθε Κράτος. Κατά τη γέννηση αποκτούν υπηκοότητα άτομα που βρίσκονται σε Κράτος το οποίο αναγνωρίζει ως υπήκοό του όποιο άτομο γεννηθεί στο έδαφός του (δίκαιο του εδάφους, *jus soli* π.χ. Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Γαλλία) ή που οι γονείς του διαθέτουν υπηκοότητα Κράτους που εφαρμόζει το δίκαιο του αίματος (*jus sanguinis*) κι έτσι αναγνωρίζονται αυτόματα υπήκοοι του και τα παιδιά αυτών (π.χ. Ελλάδα).

Ασυνόδευτο παιδί: Ως ασυνόδευτος ανήλικος ορίζεται ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής κάτω των 18 ετών, ο οποίος φθάνει στην Ελλάδα χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί, σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο, τη γονική του μέριμνα ή την επιμέλεια του, ή από ενήλικο συγγενή που ασκεί στην πράξη τη φροντίδα του, και για όσο χρόνο η άσκηση των καθηκόντων αυτών δεν έχει ανατεθεί σε κάποιο άλλο πρόσωπο σύμφωνα με το νόμο. Στον ορισμό αυτό περιλαμβάνεται και ο ανήλικος που παύει να συνοδεύεται μετά την είσοδο του στην Ελλάδα⁷.

Χωρισμένο από την οικογένειά του παιδί: Χωρισμένος από την οικογένειά του ανήλικος είναι ο ανήλικος ο οποίος φθάνει στην Ελλάδα, χωρίς να συνοδεύεται από πρόσωπο που ασκεί τη γονική του μέριμνα ή επιμέλεια, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία ή χωρίς να συνοδεύεται από άλλο πρόσωπο στο οποίο αυτή έχει ανατεθεί σύμφωνα με το νόμο, αλλά συνοδεύεται από ενήλικο συγγενή που ασκεί στην πράξη τη φροντίδα του⁸.

Επίτροπος: «Ο επίτροπος είναι το ανεξάρτητο πρόσωπο που διασφαλίζει τα μείζον συμφέρον και τη συνολική ευημερία του παιδιού και προς τούτο συμπληρώνει την περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα του παιδιού, όπου αυτό είναι αναγκαίο, κατά τον ίδιο τρόπο» που ένας γονέας αντιπροσωπεύει το παιδί του⁹. Στην εθνική νομοθεσία εντοπίζουμε κυρίως τον ορισμό του «εκπροσώπου ασυνόδευτου ανηλίκου»¹⁰ και του «επαγγελματία επιτρόπου»¹¹, ωστόσο για τους σκοπούς του παρόντος υιοθετείται ο όρος «επίτροπος», όπως χρησιμοποιείται στο νόμο 4554/2018 και εννοείται μέσα από την περιγραφή των αρμοδιοτήτων του¹².

7. Ν. 4636/2019, ά. 2 περ. ι.

8. Ν. 4554/2018, άρθρο 13 περ. γ. και Ν. 4636/2019 ά. 49 περ. θ.

9. Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2015). Επιτροπεία για παιδιά τα οποία στερούνται τη γονική φροντίδα: ένα εγχειρίδιο για την ενίσχυση των συστημάτων επιτροπείας με σκοπό την κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών των παιδιών που είναι θύματα εμπορίας, σ.16

10. Ως enarmonisation της εθνικής νομοθεσίας με ευρωπαϊκές οδηγίες.

11. Ν. 4554/2018.

12. α.18 Ν. 4554/2018.

Δικαιώματα του παιδιού

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

Ως γενικές αρχές της Σύμβασης ξεχωρίζουν: α) ο σεβασμός στην εγγενή αξιοπρέπεια του παιδιού (προοίμιο), β) η εφαρμογή και η εξασφάλιση όλων των δικαιωμάτων που προβλέπονται στη Σύμβαση για κάθε παιδί χωρίς διάκριση που υπόκειται στη δικαιοδοσία του κράτους (ά. 2), γ) το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη σε κάθε απόφαση που το αφορά (ά. 3), δ) η διασφάλιση της ζωής, της επιβίωσης και της ανάπτυξής του (ά. 6) και ε) το δικαίωμά του να εκφράζει την άποψή του για τα ζητήματα που το αφορούν κι αυτή να λαμβάνεται υπόψη συνεκτιμώντας την ωριμότητά του και το βαθμό κατανόησής του (ά. 12). Κατ' αναλογία, αυτές είναι και οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν κάθε διαδικασία, ενέργεια και πολιτική για τα παιδιά.

Μέσα στη Σύμβαση προβλέπεται ένα σύνολο δικαιωμάτων των παιδιών και ταυτόχρονα υποχρεώσεων του κράτους που μπορούν να διακριθούν σε τρεις επιμέρους κατηγορίες, καθώς αφο-

ρούν: την παροχή αγαθών προς το παιδί, όπως επαρκές φαγητό, στέγη, καθαρό νερό, επίσημη εκπαίδευση, βασική περίθαλψη υγείας, ελεύθερο χρόνο και ψυχαγωγία, πολιτιστικές δραστηριότητες και πληροφόρηση για τα δικαιώματά του· την προστασία του παιδιού από κάθε μορφής κακοποίηση, παραμέληση, εκμετάλλευση, σκληρότητα και άδικη μεταχείριση στο σύστημα δικαιοσύνης· και τη συμμετοχή του, δηλαδή να εκφράζει τις απόψεις του και να έχει λόγο σε ζητήματα που επηρεάζουν την κοινωνική, οικονομική, πολιτιστική και πολιτική ζωή, όπως το δικαίωμα να εκφράζει τη γνώμη του και αυτή να λαμβάνεται υπόψη, το δικαίωμα στην πληροφόρηση και στο να συνεταιρίζεται και να συνέρχεται ειρηνικά.

Ιδίως για τα ασυνόδευτα παιδιά ιδιαίτερη σημασία έχει και το Γενικό σχόλιο αριθ. 6 ΔΣΔΠ/ΓΣ/2005/6, που έχει εκδώσει η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού και το οποίο συνιστά ήπιο δίκαιο αφού αποτελεί ερμηνεία των άρθρων της Σύμβασης· όμως τα κράτη μέλη της ΔΣΔΠ αναμένεται να συμμορφωθούν στο πνεύμα αυτής της ερμηνείας (<https://www.refworld.org/docid/42dd174b4.html>).

Η εφαρμογή της Σύμβασης σε κάθε κράτος μέλος ελέγχεται από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού με τη μορφή περιοδικών αξιολογήσεων, την υιοθέτηση συστάσεων – «Καταληκτικών Παρατηρήσεων»¹³ και την έκδοση των Γενικών Σχολίων που συνιστούν ερμηνείες των άρθρων της σύμβασης ή συνδυασμού άρθρων.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Άνθρωπου (ΕΣΔΑ)

Συμβούλιο της Ευρώπης

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

Η Σύμβαση κατοχυρώνει ορισμένα από τα δικαιώματα και ελευ-

13. Βλ. τις καταληκτικές παρατηρήσεις του 2012 για την Ελλάδα, Committee on the Rights of the Child, Concluding Observations (2012), CRC/C/GRC/CO/2-3.

θερίες που περιλαμβάνονται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και ιδρύει ένα διεθνές δικαιοδοτικό όργανο, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με έδρα το Στρασβούργο, που έχει την αρμοδιότητα να καταδικάζει τα Κράτη-Μέλη της Σύμβασης που δεν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους. Η Σύμβαση εγγυάται μεταξύ άλλων το δικαίωμα στη ζωή (ά.2), σε δίκαιη δίκη (ά. 6), στη μη επιβολή ποινής άνευ νόμου (ά. 7) στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (ά. 8), την ελευθερία έκφρασης (ά. 10), σκέψης, συνείδησης και θρησκείας (ά. 9), το δικαίωμα στο σεβασμό της ιδιοκτησίας (Πρωτόκολλο 1, ά. 1) και στην εκπαίδευση (Πρωτόκολλο 1, ά. 2). Απαγορεύει τα βασανιστήρια και την απάνθρωπη ή ταπεινωτική ποινή και μεταχείριση (ά. 3), τη δουλεία και την αναγκαστική εργασία, την αυθαίρετη και παράνομη κράτηση, καθώς και τις διακρίσεις στην απόλαυση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζει (ά. 14). Η Σύμβαση τροποποιείται αλλά και ενισχύεται με τα Πρωτόκολλα. Ενδεικτικά με το Πρωτόκολλο υπ' αριθμ. 13 καταργείται η ποινή του θανάτου σε όλες τις περιστάσεις καθώς και με το Πρωτόκολλο υπ' αριθμ. 12, θεσπίζεται η απαγόρευση των διακρίσεων¹⁴.

Όταν ένας πολίτης κράτους-μέλους της Σύμβασης θεωρεί ότι έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματά του όπως αυτά κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ και αφού έχουν εξαντληθεί τα εσωτερικά ένδικα μέσα, τότε μπορεί να προσφύγει ενώπιον του ΕΔΔΑ για να αξιώσει την καταδίκη του κράτους και εύλογη αποζημίωση¹⁵. Δυνατότητα υπάρχει να ασκηθούν και ασφαλιστικά μέτρα όταν επίκειται άμεσος κίνδυνος ανεπανόρθωτης βλάβης για ένα πρόσωπο και το κράτος πρέπει άμεσα να συμμορφωθεί για να αποφευχθεί αυτός ο κίνδυνος (Κανόνας 39)¹⁶.

14. Για μία απλοποιημένη έκδοση της Σύμβασης βλ.: https://www.echr.coe.int/Documents/Simplified_Conv_ELL.pdf

15. Πληροφορίες για το πώς να υποβληθεί μία αίτηση: https://www.echr.coe.int/Documents/Your_Application_ENG.pdf

16. Για περισσότερες πληροφορίες για τα ασφαλιστικά μέτρα ενώπιον του ΕΔΔΑ βλ. στο σύνδεσμο: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Interim_measures_ENG.pdf

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ, επικαιροποιημένη)

Επικεφαλής των κρατών μελών

https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0010.02/DOC_1&format=PDF

Η ΣΕΕ αποτελεί τη βάση του κοινοτικού δικαίου, καθορίζοντας τις γενικές αρχές του σκοπού της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οργάνωση των κεντρικών θεσμών της, καθώς και τους κανόνες για την εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας.

Η ΣΕΕ προβλέπει τη γενική αρχή ότι πρέπει να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματα του παιδιού: Η ΕΕ συμβάλλει στην ειρήνη, στην ασφάλεια, στη βιώσιμη ανάπτυξη της γης, στην αλληλεγγύη και τον αμοιβαίο σεβασμό μεταξύ των λαών, στο ελεύθερο και δίκαιο εμπόριο, στην εξάλειψη της φτώχειας και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως των δικαιωμάτων του παιδιού, καθώς και στην αυστηρή τήρηση και ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του σεβασμού των αρχών του καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (ά. 3 παρ. 5).

Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης & Ευρωπαϊκή Επιτροπή

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT&from=EL>

Το δίκαιο της ΕΕ διακρίνεται σε πρωτογενές και παράγωγο. Οι Συνθήκες (πρωτογενές δίκαιο) αποτελούν τη νομική βάση για όλες τις μορφές δράσης που αναπτύσσει η ΕΕ. Το παράγωγο δίκαιο, το οποίο περιλαμβάνει τους κανονισμούς, τις οδηγίες και τις αποφάσεις, απορρέει από τις αρχές και τους στόχους που καθορίζονται στις Συνθήκες.

Ο Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ο Χάρτης) μετά την έναρξη της ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας την 1η Δεκεμβρίου 2009 απέκτησε το κύρος του πρωτο-

γενούς δικαίου της ΕΕ. Ο Χάρτης εφαρμόζεται στα ευρωπαϊκά όργανα τηρούμενης της αρχής της επικουρικότητας και σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να επεκτείνει τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα που τους αναθέτουν οι Συνθήκες. Ο χάρτης εφαρμόζεται επίσης στις χώρες της ΕΕ όταν εφαρμόζουν την νομοθεσία της ΕΕ. Με τον Χάρτη κατοχυρώνονται θεμελιώδη πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα και ελευθερίες για όσους εμπíπτουν στη δικαιοδοσία των κρατών μελών της ΕΕ. Περιλαμβάνει ένα εισαγωγικό προοίμιο και 54 άρθρα που κατανέμονται σε 7 κεφάλαια (αξιοπρέπεια, ελευθερία, ισότητα, αλληλεγγύη, ιθαγένεια, δικαιοσύνη, γενικές διατάξεις).

Μεταξύ των δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται μπορούμε να διακρίνουμε:

- ➔ Την καθολική απαγόρευση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (ά. 4)
- ➔ Την αρχή της μη-διάκρισης, σύμφωνα με την οποία απαγορεύεται κάθε διάκριση που βασίζεται σε λόγους φύλου, φυλής, χρώματος δέρματος, εθνοτικής ή κοινωνικής καταγωγής, γενετικών γνωρισμάτων, γλώσσας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, πολιτικών ή άλλων απόψεων, συμμετοχής σε εθνική μειονότητα, ιδιοκτησίας, γέννησης, αναπηρίας, ηλικίας ή σεξουαλικού προσανατολισμού (ά. 21).
- ➔ το δικαίωμα του παιδιού στην απαραίτητη για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, στο να εκφράζει ελεύθερα τη γνώμη του κι αυτή να λαμβάνεται υπόψη ανάλογα με την ηλικία και την ωριμότητα του, στην επικοινωνία και άμεση επαφή με τους δύο γονείς του, εκτός αν αυτό αντίκειται στο συμφέρον του, και στο να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού σε όλες τις ενέργειες που το αφορούν, είτε από δημόσιες αρχές είτε από ιδιώτες (ά. 24).
- ➔ Την απαγόρευση της παιδικής εργασίας και την προστασία των νέων κατά την εργασία τους. Η ηλικία από την οποία ένα παιδί μπορεί ένα παιδί να ξεκινήσει να εργάζεται δεν μπορεί να είναι μικρότερη από την ηλικία που μπορεί (νόμιμα) να εγκαταλείψει το σχολείο. Τα νεαρά άτομα που εργάζονται θα

πρέπει να απολαμβάνουν συνθήκες κατάλληλες για την ηλικία τους και να προστατεύονται από την οικονομική εκμετάλλευση και από οποιαδήποτε εργασία μπορεί να βλάψει την ασφάλεια, την σωματική ή ψυχική υγεία, την ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη τους ή να εμποδίσει την εκπαίδευσή τους (ά. 32).

- ➔ Την προστασία της οικογενειακής ζωής, όπου η οικογένεια απολαμβάνει νομική, οικονομική και κοινωνική προστασία (ά. 33)

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Σύνταγμα της Ελλάδος

Βουλή των Ελλήνων

Το Σύνταγμα αποτελεί τον θεμελιώδη νόμο του κράτους με τον οποίο πρέπει να συμφωνούν όλοι οι κανόνες δικαίου της εσωτερικής έννομης τάξης. Ο σεβασμός και η προστασία της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας συνιστά βασική συνταγματική αρχή και υποχρέωση της Πολιτείας¹⁷. Συνταγματικά κατοχυρωμένη είναι και η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου υπό την έννοια της ελευθερίας και του αυτοπροσδιορισμού¹⁸ όπως και η αρχή της μη διάκρισης¹⁹. Ταυτόχρονα, η παιδική ηλικία και η νεότητα προστατεύονται ρητά από το Σύνταγμα ως αυτοτελή έννομα αγαθά²⁰.

Ν. 2101/1992, κύρωση της Διεθνούς Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Το σημαντικότερο νομικά δεσμευτικό διεθνές κείμενο που κατοχυρώνει τα ανθρώπινα δικαιώματα για όλα ανεξαιρέτως τα παιδιά είναι η Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, την οποία η Ελλάδα έχει κυρώσει με νόμο και αποτελεί έκτοτε

17. Σ 2 παρ. 1.

18. Σ 5 παρ 1 εδ. α.

19. Σ 5 παρ. 2.

20. Σ 21 παρ. 1 και 3.

εθνικό δίκαιο αυξημένης τυπικής ισχύος²¹. Οι γενικές αρχές της Σύμβασης διέπουν κάθε διαδικασία, ενέργεια και πολιτική για τα παιδιά²² και η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να εγγυηθεί τα δικαιώματα που κατοχυρώνει για όλα τα παιδιά στη δικαιοδοσία της.

Ν.Δ. 53/1974, κύρωση της Σύμβασης δια την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου των Παρίσιων της 20ης Μαρτίου 1952

Ν. 2400/1996: Κύρωση του Πρωτοκόλλου Νο. 11 στη Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, στο πλαίσιο της αναμόρφωσης του μηχανισμού ελέγχου που θεσπίστηκε από τη Σύμβαση

Ν. 3344/2005: Κύρωση του Πρωτοκόλλου υπ' αριθ. 142 στη Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, το οποίο τροποποιεί το σύστημα ελέγχου της Σύμβασης

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bf4d63a2>

21. Με βάση το α. 28 παρ. 1 του Συντάγματος, διεθνείς συνθήκες κυρωμένες με νόμο αποτελούν εσωτερικό ελληνικό δίκαιο αυξημένης τυπικής ισχύος. Ακόμη, σύμφωνα με το α. 27 παρ. 1 της Σύμβασης της Βιέννης σχετικά με το Δίκαιο των Συνθηκών, αν υπάρχει σύγκρουση μεταξύ εθνικού και διεθνούς δικαίου (διεθνείς συνθήκες) υπερισχύει το διεθνές.

22. Βλ. ενδεικτικά: Αστικός Κώδικας (οικογενειακό δίκαιο), Ν. 4636/2019 (προϋποθέσεις αναγνώρισης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, συνθήκες υποδοχής, διαδικασίες ασύλου), Κανονισμός Δουβλίνου III, Ν. 3907/2011 όσον αφορά την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2008/115/ΕΚ-επιστροφή παρανόμως διαμενόντων υπήκοων τρίτων χωρών, Ν. 4636/2019 (προϋποθέσεις αναγνώρισης καθεστώτος διεθνούς προστασίας).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

(Αναθεωρημένο) Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης (ΕΚΧ)

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://rm.coe.int/168007cf93>

Ο ΕΚΧ θεωρείται το Κοινωνικό Σύνταγμα της Ευρώπης και αποτελεί συστατικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων της ηπείρου. Ο ΕΚΧ εγγυάται ένα ευρύ φάσμα ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σχετίζονται με την απασχόληση, τη στέγαση, την υγεία, την εκπαίδευση, την κοινωνική προστασία και την ευημερία. Ο ΕΚΧ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των ευάλωτων ατόμων όπως οι ηλικιωμένοι, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία και οι μετανάστες και απαιτεί να διασφαλίζονται τα δικαιώματα για όλους χωρίς διακρίσεις.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της συμμόρφωσης κάθε Κράτους-Μέλους στον ΕΚΧ με τα όσα θεσπίζονται στον ΕΚΧ. Η Επιτροπή απαρτίζεται από 15 ανεξάρτητα μέλη και διερευνά καταγγελίες παραβιάσεων του ΕΚΧ που υποβάλλονται από φορέα ή άλλο κράτος.

Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά (ή Μορφωτικά) Δικαιώματα

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cescr.aspx>

Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα είναι ένα από τα τρία διεθνή νομικά κείμενα που συναπαρτίζουν τη διεθνή διακήρυξη ανθρωπίνων δικαιωμάτων, μαζί με το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα και την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου²³. Καθώς η τελευταία που υιοθετήθηκε το 1948 στον

23. Η Διακήρυξη στα ελληνικά διαθέσιμη στο: <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

απόηχο των φρικαλεοτήτων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δεν ήταν νομικά δεσμευτική, πρώτη φορά το 1966 ψηφίστηκαν από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών διεθνή κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα που τα συμβαλλόμενα κράτη πλέον θα είχαν νομική υποχρέωση να τηρούν και να διαφυλάττουν. Τα ανθρώπινα δικαιώματα τότε διακρίθηκαν σε «ατομικά και πολιτικά» και σε «οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά». Τα δεύτερα εγγυώνται τα βασικά προαπαιτούμενα για ένα άτομο, όπως είναι το δικαίωμα στο νερό και τη σίτιση, σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο, τη στέγαση, την ιατρική περίθαλψη, την κοινωνική ασφάλιση, την εκπαίδευση και την πολιτιστική ζωή.

Η εφαρμογή του Συμφώνου παρακολουθείται από την Επιτροπή Οικονομικών, Κοινωνικών και Πολιτιστικών Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών με την εξέταση των περιοδικών εκθέσεων που πρέπει να υποβάλλει κάθε κράτος-μέλος. Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο προβλέπει την εξέταση καταγγελιών από την επιτροπή που έχουν υποβάλλει άτομα ή ομάδες ατόμων λόγω παραβίασης των δικαιωμάτων τους όπως αυτά θεμελιώνονται στο Σύμφωνο²⁴.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 4359/2016, Κύρωση Αναθεωρημένου Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/164622/nomos-4359-2016

N. 1532/1985, Κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα

http://www.et.gr/ids-nph/search/pdfViewerForm.html?args=5C7QrtC22wH01H1f3wMBQHdtvSoClrL8mOHlglesvCDtil9LGdkF53UlxSx942CdYqxSQYNuqAGCF0lfB9HI6hq6ZkZV96FILYvBIIdiYHG2GAdelpB2zzngFxhLsGGG_6lxwVuekg

24. Για το μηχανισμό αναφορών βάσει του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCESCR.aspx>

ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>

Τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα εγγυώνται την ελευθερία του ατόμου από παρέμβαση του κράτους και το δικαίωμα συμμετοχής του καθενός στην πολιτική ζωή. Ενδεικτικά περιλαμβάνουν το δικαίωμα στη ζωή, στην ισότητα (ά. 26, 27), την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή (ά. 17, 23, 24), τη δίκαιη δίκη (ά. 14-16), τη μετανάστευση (ά. 12), την ελευθερία έκφρασης, σκέψης και θρησκείας (ά. 18,19), του συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι (ά. 20, 21, 25) και την προστασία από βασανιστήρια (ά. 7-11).

Η εφαρμογή του Συμφώνου παρακολουθείται από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών μέσω της εξέτασης των περιοδικών εκθέσεων που πρέπει να υποβάλλουν τα κράτη-μέλη.

Δεύτερο Προαιρετικό Πρωτόκολλο του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα για την κατάργηση της θανατικής ποινής

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/2ndOPCCPR.aspx>

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 2462/1997, Κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και του Δευτέρου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικού με την κατάργηση της ποινής του θανάτου

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd686e52>

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=grk>

Η Σύμβαση είναι μια διεθνής συνθήκη ανθρωπίνων δικαιωμάτων που αποσκοπεί στην προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με αναπηρία. Ψηφίστηκε μία εξειδικευμένη σύμβαση για τα δικαιώματα των ανθρώπων που έχουν κάποια αναπηρία προκειμένου να παίξει καταλυτικό ρόλο στην αλλαγή νοοτροπίας στη διεθνή κοινότητα και να αναδείξει ότι πρόκειται για φορείς ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους οποίους το κράτος πρέπει να εξασφαλίσει την πραγμάτωση όλων των δικαιωμάτων τους.

Η αναπηρία κατά το άρθρο 1 της Σύμβασης περιλαμβάνει τα μακροχρόνια σωματικά, ψυχικά, διανοητικά ή αισθητηριακά εμπόδια, τα οποία σε αλληλεπίδραση με άλλες δυσκολίες εμποδίζουν τον άνθρωπο από την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τους άλλους. Τα συμβαλλόμενα κράτη της Σύμβασης υποχρεούνται να προωθούν, να προστατεύουν και να διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από όσους παρουσιάζουν κάποια αναπηρία και την πλήρη ισότητα στο πλαίσιο του νόμου. Θεσπίζεται το δικαίωμα στην ανεξάρτητη ζωή και την ολοκληρωμένη συμμετοχή και ένταξη στην κοινότητα (ά. 19), στην προσωπική κίνηση (ά. 20), την πρόσβαση σε υπηρεσίες, αγαθά, πληροφορίες, τεχνολογία (ά. 21), στην πολιτική και δημόσια ζωή (ά. 29), την αποκατάσταση και την εκπαίδευση (ά. 26), την πολιτιστική ζωή, την αναψυχή και τον αθλητισμό (ά. 30). Ιδίως για τα παιδιά, προβλέπεται μεταξύ άλλων ότι κάθε κράτος-μέλος της Σύμβασης λαμβάνει τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσει την εκπλήρωση των δικαιωμάτων που έχουν κάποια αναπηρία σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά (ά. 7), για να υποστηρίξει την έκφραση της γνώμης των παιδιών και αυτή να ληφθεί υπόψη, για να πλαισιώσει με υπηρεσίες την οικογένεια του παιδιού

που χρειάζεται πιο απαιτητική φροντίδα για να αποφευχθεί ο κίνδυνος εγκατάλειψης, παραμέλησης ή κακοποίησης (ά. 23), για να μην απομακρυνθεί το παιδί από την οικογένειά του, εκτός αν αυτό είναι προς το συμφέρον του (ά. 23), και για να υπάρχει κατάλληλη εναλλακτική φροντίδα οικογενειακού ή κοινοτικού τύπου (ά.23).

Ως “διάκριση λόγω αναπηρίας” νοείται κάθε διάκριση, αποκλεισμός ή περιορισμός βάσει αναπηρίας που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα να βλάψει ή να ακυρώσει την αναγνώριση, απόλαυση ή άσκηση, σε ισότιμη βάση με άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών στον πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ατομικό ή άλλο τομέα. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης εύλογων προσαρμογών για να διασφαλίσουν την πρόσβαση (άρθρο 2). Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες είναι μια ομάδα εμπειρογνομόνων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που είναι επιφορτισμένοι με την εποπτεία της εφαρμογής της Σύμβασης.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Απόφαση 2010/48/ΕΚ σχετικά με τη σύναψη, από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0048&from=EL>

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 4074/2012, Κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=50fe63392>

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Αναγνώριση και την Εκτέλεση Αποφάσεων σε Θέματα Επιμέλειας των Τέκνων και την Αποκατάσταση της Επιμέλειας τους

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://rm.coe.int/1680078b09>

Η Σύμβαση αυτή αφορά τη διεθνή απαγωγή παιδιών. Ο σκοπός της είναι να αποτρέψει τις διεθνείς απαγωγές παιδιών και να εξασφαλίσει την επιστροφή των παιδιών που έχουν αφαιρεθεί ή έχουν παρακρατηθεί μακριά από τη χώρα καταγωγής τους και όπου βρίσκεται ο νόμιμος κηδεμόνας τους. Η Σύμβαση προστατεύει το δικαίωμα επιμέλειας και προβλέπει δωρεάν και άμεση βοήθεια από τις κεντρικές αρχές που ορίζονται από κάθε συμβαλλόμενο κράτος για να εντοπίσουν το παιδί και να αποκαταστήσουν την επιμέλεια παιδιού που είχε παρακρατηθεί αδικαιολόγητα.

Σύμβαση σχετικά με την επικοινωνία με τα τέκνα

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008370f>

Στόχοι της Σύμβασης είναι να καθορίσει τις γενικές αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται στις εντολές επικοινωνίας, να θέσει τις απαραίτητες διασφαλίσεις και εγγυήσεις ώστε να εξασφαλιστεί η ενδεδειγμένη άσκηση της εν λόγω επικοινωνίας και η άμεση επιστροφή του παιδιού μετά το πέρας της περιόδου επικοινωνίας και να καθιερωθεί διεθνής συνεργασία κεντρικών εθνικών αρχών, δικαστικών αρχών και άλλων φορέων για την προώθηση και βελτίωση της επικοινωνίας μεταξύ παιδιών και των γονέων τους καθώς και άλλων ατόμων που έχουν οικογενειακούς δεσμούς με τα παιδιά.

Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει ακόμη αυτή τη σύμβαση με νόμο, οπότε δεν μπορεί να βρει εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 (Κανονισμός Βρυξέλλες II α)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201&from=EL>

Ο Κανονισμός Βρυξέλλες II α είναι ένα ολοκληρωμένο νομικό κείμενο που ρυθμίζει τις γαμικές διαφορές που αφορούν περισσότερες από μία χώρες, το διαζύγιο ατόμων διαφορετικής υπηκοότητας και την επιμέλεια των παιδιών τους. Εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τη Δανία σε υποθέσεις αστικού δικαίου στις οποίες εμπλέκονται περισσότερες από μία χώρες σχετικά με το διαζύγιο ενώπιον δικαστικής ή άλλης επίσημης αρχής, την ακύρωση γάμου, οποιαδήποτε πτυχή της γονικής μέριμνας (όπως η επιμέλεια και τα δικαιώματα πρόσβασης). Ο κανονισμός Βρυξέλλες II α δεν αφορά ουσιαστικά ζητήματα οικογενειακού δικαίου, αφού αυτά ρυθμίζονται από το εθνικό δίκαιο κάθε χώρας. Συγκεκριμένα, θέτει τους κανόνες για το ποιο δικαστήριο είναι αρμόδιο για την εξέταση των γαμικών διαφορών και της γονικής μέριμνας σε θέματα που αφορούν περισσότερες από μία χώρες· τους κανόνες για γρήγορη κι εύκολη αναγνώριση και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που εκδίδονται από μια χώρα της ΕΕ σε μια άλλη· τη διαδικασία για την επίλυση περιπτώσεων κατά τις οποίες ένας γονέας παίρνει ένα παιδί από μια χώρα της ΕΕ και το μεταφέρει σε άλλη.

Από τον Αύγουστο του 2022 θα έχει εφαρμογή πλέον ο Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1111 του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 25ης Ιουνίου 2019 για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, και για τη διεθνή απαγωγή παιδιών (αναδιτύπωση). Ο Κανονισμός αυτός εφαρμόζεται στα κράτη μέλη της ΕΕ (εκτός Δανίας) σε περιπτώσεις που εμπλέκονται γονείς με υπηκοότητα ή μόνιμη διαμονή σε περισσότερες από μία χώρες της ΕΕ (π.χ. αφορά τη δικαστική διαμάχη για την επιμέλεια

των παιδιών μιας Ελληνίδας μητέρας και του Βέλγου πατέρα) ή πρόκειται για διασυννοριακή απαγωγή. Οι νέοι κανόνες καθιερώνουν πιο ξεκάθαρες, γρήγορες και αποτελεσματικές δικαστικές διαδικασίες ενώπιον των δικαστηρίων για γαμικές ή γονικής μέριμνας διαφορές ή διεθνείς απαγωγές παιδιών. Επίσης, εγγυώνται ότι οι δικαστικές αποφάσεις που εκδίδονται σε ένα κράτος μέλος της ΕΕ θα αναγνωρίζονται και θα εφαρμόζονται και από τα δικαστήρια άλλου κράτους μέλους.

Οι βελτιώσεις που εισάγει ο νέος Κανονισμός αφορούν:

- ➔ Νέους κανόνες ακρόασης του παιδιού
- ➔ Μείωση των γραφειοκρατικών διατυπώσεων για την αναγνώριση απόφασης δικαστηρίου ενός κράτους από τα δικαστήρια άλλου κράτους.
- ➔ Αναθεωρημένους κανόνες για περιπτώσεις διασυννοριακής απαγωγής εντός ΕΕ.
- ➔ Σαφείς προβλέψεις για την τοποθέτηση/μετακίνηση ενός από ένα κράτος μέλος σε άλλο.
- ➔ Εφαρμογή κοινών κανόνων για την εφαρμογή/εκτέλεση τέτοιων δικαστικών αποφάσεων.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 2104/1992, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Αναγνώριση και την Εκτέλεση Αποφάσεων σε Θέματα Επιμέλειας των Τέκνων και την Αποκατάσταση της Επιμέλειας τους

Στόχος της είναι η αποκατάσταση του δικαιώματος της επιμέλειας και της επικοινωνίας σε διεθνές επίπεδο. Αρμόδια εθνική κεντρική αρχή είναι το Υπουργείο Δικαιοσύνης.

Αστικός Κώδικας, Οικογενειακό Δίκαιο

Η επιτροπεία των ανηλίκων που στερούνται γονικής μέριμνας ρυθμίζεται στα άρθρα 1589-1654 του Αστικού Κώδικα. Προβλέπεται ότι στην περίπτωση που οι αρμόδιες αρχές ή κάποιος συγγενής ή και το δικαστήριο λάβουν γνώση ότι ένα παιδί στερείται της φροντίδας των γονέων του λόγω θανάτου ή εξαφάνισης αυ-

τών, λόγω αφαίρεσης της γονικής μέριμνας με δικαστική απόφαση ή λόγω ανικανότητας, τότε ενημερώνεται άμεσα το δικαστήριο προκειμένου να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες και να οριστεί επίτροπος για το συγκεκριμένο παιδί²⁵. Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη για κάθε απόφαση που πρόκειται να ληφθεί για το παιδί²⁶. Έτσι, προβλέπεται ότι το παιδί θα έχει την ευκαιρία να εκφράσει τις απόψεις του πριν εκδοθεί η δικαστική απόφαση κι αυτές να ληφθούν υπόψη ανάλογα με την ηλικία του και το βαθμό ωριμότητάς του²⁷. Επιπλέον, αναζητείται η γνώμη τυχόν συγγενών και διεξάγεται κοινωνική έρευνα προκειμένου να διαπιστωθεί η καταλληλότητα του επιτρόπου²⁸. Επίτροπος μπορεί να είναι ο/η ενήλικας σύζυγος του ανηλίκου, συγκεκριμένο πρόσωπο που είχαν ορίσει οι γονείς σε διαθήκη, κάποιο πρόσωπο που το δικαστήριο κρίνει κατάλληλο ιδίως μέσα από το συγγενικό περιβάλλον του παιδιού²⁹, ένα κατάλληλο ίδρυμα ή αρμόδια κοινωνική υπηρεσία^{30,31}. Ο επίτροπος, το εποπτικό συμβούλιο και το δικαστήριο είναι τα βασικά όργανα της επιτροπείας³². Κατά τον Αστικό Κώδικα η επιτροπεία περιλαμβάνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που θα είχε ένας γονέας³³, δηλαδή τη φροντίδα του ανηλίκου, τη μέριμνα για τις υποθέσεις του/της όπως εκπαίδευση, στέγαση, υγιή ψυχοκοινωνική ανάπτυξη και υγεία³⁴, τη διοίκηση της περιουσίας του/της και τη νομική εκπροσώπηση του/της³⁵. Εξαίρεση αποτελεί η περίπτωση που διαφορετικοί επίτροποι έχουν οριστεί για συγκεκριμένα καθήκοντα ο καθένας³⁶.

25. ά. 1589 & 1591 ΑΚ

26. ά. 1648 ΑΚ

27. ά. 1647 ΑΚ

28. ά. 1593 ΑΚ

29. ά. 1592

30. ά. 1600

31. Η τελευταία αυτή κοινωνική υπηρεσία δεν έχει συσταθεί από το 1996. Προβλεπόταν στο Ν. 2447/1996, ο οποίος τροποποιούσε τον Αστικό Κώδικα.

32. ά. 1590 ΑΚ

33. ά. 1603 ΑΚ

34. Βλ. επίσης ά. 1518 ΑΚ

35. ά. 1603 ΑΚ

36. ά. 1604

Σε περίπτωση που δεν έχει διοριστεί ακόμη επίτροπος ή ο επίτροπος δεν είναι δυνατόν ή αρνείται να εκπληρώσει τα καθήκοντά του, τότε ο/η προϊστάμενος/η της κοινωνικής υπηρεσίας λαμβάνει κάθε μέτρο για την προστασία του παιδιού³⁷. Αν είναι απαραίτητο να εκπροσωπηθεί νομικά ο ανήλικος τότε το δικαστήριο εκδίδει προσωρινή διαταγή διορίζοντας προσωρινό επίτροπο³⁸. Αξίζει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με το άρθρο 4 του Αστικού Κώδικα, οι αλλοδαποί πολίτες έχουν τα ίδια αστικά δικαιώματα με τους ημεδαπούς. Επίσης, ορίζεται ότι τα ελληνικά δικαστήρια μπορούν να διορίσουν επίτροπο ή άλλο επιμελητή για αλλοδαπό που έχει τη συνήθη διαμονή του στην Ελλάδα³⁹. Αν ο ανήλικος απλώς διαμένει στην Ελλάδα μπορούν να ληφθούν μόνο ασφαλιστικά μέτρα⁴⁰.

N. 4554/2018, Μέρος Γ: Ρυθμιστικό πλαίσιο για την επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων (άρθρα 13-32)

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/384356/nomos-4554-2018

Με το νόμο 4554/2018 θεσμοθετήθηκε ο ρόλος του επαγγελματία επιτρόπου ασυνόδευτων ανηλίκων και ρυθμίζεται συνολικά η εκπροσώπηση των ανηλίκων αλλοδαπών ή ανιθαγενών. Προβλέπεται η δημιουργία ενός σώματος επαγγελματιών επιτρόπων, οι οποίοι θα διορίζονται από τον εισαγγελέα και θα ασκούν καθήκοντα εντός της γεωγραφικής τους αρμοδιότητας. Θα υφίστανται μητρώα ασυνόδευτων ανηλίκων και επιτρόπων προκειμένου να γίνεται μια οργανωμένη και κατάλληλη επιλογή επαγγελματία για κάθε παιδί. Παράλληλα θα υπάρχουν και μητρώα δομών φιλοξενίας για να είναι πιο εύκολη η αναζήτηση κατάλληλου πλαισίου ανάλογα με τις ανάγκες του παιδιού. Στο νόμο περιγράφεται η διαδικασία διορισμού του/της επιτρόπου,

37. ά. 1601 ΑΚ. Η κοινωνική υπηρεσία στην οποία αναφέρεται ο νόμος δεν έχει συσταθεί ακόμη.

38. Ό.π.

39. ΑΚ, ά. 24 παρ. 2 εδ. α.

40. ΑΚ, ά. 24 παρ. 2 εδ. β.

ποια είναι τα καθήκοντα ενός/μίας επιτρόπου και ποιες αρχές διαπνέουν το έργο του/της, τότε λογοδοτεί για τις πράξεις του/της και τότε παύει να είναι επίτροπος. Τονίζεται ότι ο/η επίτροπος δεν έχει την πραγματική φροντίδα παρά την αναθέτει σε κατάλληλη δομή φιλοξενίας. Ο/Η επίτροπος αναλαμβάνει να προσπείσει το βέλτιστο συμφέρον και τα δικαιώματα του παιδιού, να διασφαλίσει τη συνολική ευημερία του παιδιού και να το εκπροσωπήσει προκειμένου να συμπληρώσει την περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα του παιδιού. Μεριμνά για την σωματική και υγεία, την εκπαίδευση, τη στέγαση, την ασφάλεια, την ένταξη ή την επανένωση του και το νομικό καθεστώς διαμονής του για όσο διάστημα βρίσκεται στην Ελλάδα.

Αναφέρονται τα βασικά όργανα στην επαγγελματική επιτροπεία ασυνόδευτων παιδιών που είναι ο/η επίτροπος, ο/η εισαγγελέας και το εποπτικό συμβούλιο. Συντονιστικός φορέας για την επιτροπεία είναι το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Κοινή Υπουργική Απόφαση Δ11/οικ. 28303/1153, ΦΕΚ 2558/Β/27.06.2019, Καθορισμός απαιτούμενων τυπικών και ουσιαστικών προσόντων που πρέπει να πληρούνται για την επιλογή ενός προσώπου ως επαγγελματία επιτρόπου, τα κωλύματα, καθορισμός αριθμού ασυνόδευτων ανηλίκων ανά επαγγελματία επίτροπο, τεχνικές λεπτομέρειες εκπαίδευσης, διαρκούς επιμόρφωσής τους, καθώς και της τακτικής αξιολόγησης τους, είδος, όροι, περιεχόμενο της σύμβασης, αμοιβή τους και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια

http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2019/07/kya_prosonta_epaggelmaton_epitropwn.pdf

ΤΕΚΝΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΟΧΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί της υιοθεσίας παιδιών (αναθεωρημένη)

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680084823>

Η αναθεωρημένη σύμβαση για την υιοθεσία των παιδιών του 2008 υιοθετεί το πνεύμα των νομικών και κοινωνικών εξελίξεων, ενώ συμβαδίζει με τις αρχές της ΕΣΔΑ και της ΔΣΔΠ. Η προηγούμενη έκδοση της Σύμβασης είχε ψηφιστεί το 1967. Οι νέες προβλέψεις που εισήχθησαν είναι οι εξής:

- ➔ η συγκατάθεση του πατέρα απαιτείται σε όλες τις περιπτώσεις, ακόμη και όταν το παιδί γεννήθηκε εκτός γάμου (ά. 5).
- ➔ η συγκατάθεση του παιδιού είναι απαραίτητη εάν το παιδί έχει επαρκή κατανόηση για να τη δώσει (ά. 6).
- ➔ η υιοθεσία αφορά και ετερόφυλα ζευγάρια χωρίς γάμο αλλά με κάποια νομική σχέση που αναγνωρίζεται από το κράτος-μέλος (π.χ. σύμφωνο συμβίωσης). Είναι στην ευχέρεια του κράτους να επεκτείνει την υιοθεσία και σε ομοφυλόφιλα ζευγάρια ή ζευγάρια του ίδιου φύλου που βρίσκονται σε σταθερή σχέση (ά. 7).
- ➔ εξισορροπείται το δικαίωμα του υιοθετημένου παιδιού να ξέρει την ταυτότητά του και το δικαίωμα των βιολογικών γονέων να επιθυμούν να παραμείνουν ανώνυμοι.
- ➔ η μικρότερη ηλικία που μπορεί να έχει ένας θετός γονέας θα πρέπει να είναι από 18 έως 30 χρονών και η διαφορά μεταξύ θετού γονέα και παιδιού θα πρέπει ιδανικά να είναι τουλάχιστον 16 έτη (ά. 9).

Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει ακόμη την αναθεωρημένη σύμβαση με νόμο προκειμένου να έχει εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο.

Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών και τη Συνεργασία σχετικά με τη Διακρατική Υιοθεσία

Συνδιάσκεψη Ιδιωτικού Διεθνούς Δικαίου της Χάγης

<https://www.hcch.net/el/instruments/conventions/full-text/?cid=69>

Στόχοι της Σύμβασης είναι να θεσπιστούν εγγυήσεις που να εξασφαλίζουν ότι οι διεθνείς υιοθεσίες γίνονται προς το συμφέρον του παιδιού και με σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων του, όπως αναγνωρίζονται στο διεθνές δίκαιο· να καθιερωθεί ένα σύστημα συνεργασίας μεταξύ των κρατών-μελών της Σύμβασης, ώστε να εξασφαλίζεται η τήρηση αυτών των εγγυήσεων και, κατά συνέπεια, να αποφεύγεται η απαγωγή, η πώληση ή η διακίνηση παιδιών· να δεσμεύονται τα κράτη-μέλη να πραγματοποιούν υιοθεσίες σύμφωνα με τις προβλέψεις στη Σύμβαση.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κανονισμός (ΕΚ) 2201/2003 του Συμβουλίου για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1347/2000 (Κανονισμός Βρυξέλλες II α)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201&from=EL>

Στο άρθρο 56 του Κανονισμού προβλέπεται η περίπτωση διακρατικής αναδοχής.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΑΝΑΔΟΧΗ

Αστικός Κώδικας, άρθρα 1655-1665⁴¹

Π.Δ. 86/2009, Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων

Ν. 4478/2017, Μέρος ΙΙ: Προϋποθέσεις τοποθέτησης ανηλίκων σε ίδρυμα ή ανάδοχη οικογένεια από και προς κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει του άρθρου 56 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθμ. 2201/ 2003 του Συμβουλίου της 27ης Νοεμβρίου 2003, για τη διεθνή δικαιοδοσία και την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων σε γαμικές διαφορές και διαφορές γονικής μέριμνας, ο οποίος καταργεί τον Κανονισμό (ΕΚ) 1347/2000

Ν. 4538/2018, Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/364289/nomos-4538-2018

Όταν ένα παιδί στερείται (κατάλληλου) οικογενειακού περιβάλλοντος, τότε μεταξύ των μέτρων που μπορούν να ληφθούν για την προστασία του βέλτιστου συμφέροντος και της ευημερίας του είναι και η αναδοχή, δηλαδή να ανατεθεί η πραγματική φροντίδα του σε τρίτους με δικαστική απόφαση ή σύμβαση μεταξύ των αναδοχών και του έχοντος την επιμέλεια (π.χ. βιολογικός γονέας) ή επιτροπεία (π.χ. ίδρυμα παιδικής προστασίας) ή εισαγγελική διάταξη αν πρόκειται για προσωρινό μέτρο. Η αναδοχή συνίσταται στην ανάληψη της πραγματικής φροντίδας του προσώπου του ανηλίκου από τρίτους, η οποία δεν μεταβάλλει τις έννομες σχέσεις μεταξύ του ανηλίκου και της φυσικής του οικογένειας, δηλαδή το παιδί διατηρεί όλα τα προσωπικά στοιχεία ταυτοποίησής του (όνομα, επώνυμο, ιθαγένεια), παραμένει το

41. Ν.2447/1996 «Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου «Υιοθεσία, επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου, δικαστική συμπαραστάση κλπ» πρώτο μέρος, κεφ. 15ο. Με το α. 65 παρ. 1 του Ν. 2447/1996, εκδόθηκε το εκτελεστικό του άρθρου 9 παρ. 5 – ΠΔ 89/2009 «Οργάνωση και λειτουργία του θεσμού της αναδοχής ανηλίκων».

παιδί των μέχρι πρότινος κηδεμόνων του και έχει δικαίωμα να επικοινωνεί με την οικογένειά του.

Κάθε μονάδα παιδικής προστασίας και φροντίδας (ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ) υποχρεούται να τηρεί μητρώο ανηλίκων με τα στοιχεία και τα νομικά ζητήματα των παιδιών που φιλοξενούν και ενημερώνει το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης προκειμένου να καταχωρήσει τα στοιχεία στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων⁴². Παράλληλα, θα δημιουργηθεί μητρώο υποψήφιων αναδόχων γονέων, καθώς και μητρώο εγκεκριμένων αναδόχων γονέων⁴³. Ακόμη, ο Ν. 4538/2018 προβλέπει τη συστηματική καταχώριση όλων των αναδοχών που υλοποιούνται⁴⁴, ώστε μία εθνική συντονιστική αρχή, το Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής και Υιοθεσίας, να μπορεί να εποπτεύει την εφαρμογή του θεσμού⁴⁵. Έμφαση δίνεται στη συγγενική αναδοχή, ωστόσο ρυθμίζονται κι άλλες μορφές, όπως η επαγγελματική αναδοχή για παιδιά με αναπηρία ή σοβαρές ψυχικές διαταραχές και η αναδοχή ως αναμορφωτικό μέτρο⁴⁶ για ανηλίκους με παραβατική συμπεριφορά.

ΤΕΚΝΟΘΕΣΙΑ

Αστικός Κώδικας, άρθρα 1542-1588

Ν. 4538/2018, Μέτρα για την προώθηση των Θεσμών της Αναδοχής και Υιοθεσίας και άλλες διατάξεις

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/364289/nomos-4538-2018

Ν. 3765/2009, Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία των παιδιών και τη συνεργασία σχετικά με τη διακρατική υιοθεσία

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/51459/nomos-3765-2009

42. ά. 5 Ν. 4538/2018

43. Ό.π., ά. 6 & 7

44. Ό.π., ά. 7.

45. Ό.π. ά.1-4

46. Σύμφωνα με τα άρθρα 122 παρ.1 στ. γ και 123 παρ. 1 στ. α ΠΚ.

Π.Δ. 226/1999, Υπηρεσίες και οργανώσεις αρμόδιες για τη διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας σε υιοθεσίες ανηλίκων και για την πραγματοποίηση υιοθεσιών ανηλίκων και διαδικασία προπαρασκευής και πραγματοποίησης των εν λόγω υιοθεσιών

Ν. 1049/1980, Περί κυρώσεως της υπογραφείσης εν Στρασβούργω την 24^{ην} Απριλίου 1967 υπό των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης Διεθνούς Συμβάσεως «περί υιοθεσίας ανηλίκων»

https://ddp.gr/wp-content/uploads/2013/04/n1049-1980_fek_A114-1.pdf

Η υιοθεσία ρυθμίζεται με τα άρθρα 1542-1588 του Αστικού Κώδικα⁴⁷ και το Ν. 4538/2018. Επιπλέον, οι διακρατικές υιοθεσίες διέπονται από τις διατάξεις του ΠΔ 226/1999, ενώ η Ελλάδα έχει κυρώσει με το Ν. 3765/2009 τη Σύμβαση της Χάγης για την προστασία των παιδιών και τη συνεργασία σχετικά με τη διακρατική υιοθεσία⁴⁸. Όλα τα νομοθετικά κείμενα έχουν υποστεί τροποποιήσεις σε κάποιες διατάξεις και πάντα πρέπει να αναζητείται η τελευταία κωδικοποιημένη έκδοση αυτών. Η υιοθεσία πραγματοποιείται με δικαστική απόφαση, η οποία δημιουργεί μία γονική σχέση κατά το πρότυπο της βιολογικής γονικής σχέσης και συνεπάγεται τη ρήξη των δεσμών του παιδιού με τη βιολογική του οικογένεια.

47. Όπως αναθεωρήθηκαν με το Ν. 2447/1996. Σημαντική επιρροή αποτέλεσε η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την υιοθεσία παιδιών που κυρώθηκε με το ν. 1049/1980.

48. Βλ. και εγκύκλιο με Αριθ. Πρωτ. οικ. Δ11 53189/2249, 11.10.2018 του ΥΠΕΚΚΑ

Είσοδος υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών στην ΕΕ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κανονισμός (ΕΕ) 2016/399 περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κωδικοποιημένο κείμενο) (Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4a6013a3-7730-43d3-bf5b-348021ffef2d/language-el>

Ο Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν διέπει τη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ και την απουσία συνοριακών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα. Η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Κροατία και η Ρουμανία δεν είναι ακόμη πλήρη μέλη του Κώδικα Σένγκεν, αλλά πρέπει να ακολουθούν τους κανόνες σχετικά με τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα.

Ο Κώδικας Συνόρων προβλέπει συγκεκριμένες προϋποθέσεις, όπως το να είναι κάτοχοι έγκυρου ταξιδιωτικού εγγράφου και βίζας εφόσον απαιτείται, να δικαιολογούν το σκοπό και τους όρους της παραμονής τους και να αποδεικνύουν ότι διαθέτουν επαρκή μέσα διαβίωσης, για τη δυνατότητα υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών να εισέλθουν σε χώρες της ΕΕ και αναγνωρίζει εξαιρέσεις για τις περιπτώσεις ατόμων που επιθυμούν αναζήτησουν διεθνή προστασία. Μάλιστα αναγνωρίζεται η αρχή της μη-επαναπροώθησης για τους πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Για του ανηλίκους συγκεκριμένα προβλέπεται να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή για να διασφαλίσουν την προστασία τους και τα δικαιώματά τους (Παράρτημα VII, ά. 6).

Στο πλαίσιο των ελέγχων για την προστασία των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ έχει δημιουργηθεί ένα ηλεκτρονικό πληροφοριακό σύστημα καταγραφής ατόμων που μπορεί να είναι επικίνδυνα για τη δημόσια ασφάλεια των χωρών (Σύστημα Πληροφόρησης Σένγκεν –SIS).

Κανονισμός αριθ. 1052/2013 για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Επιτήρησης των Συνόρων (Κανονισμός Eurosur)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1052&from=EN>

Ο Κανονισμός Eurosur εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τη Δανία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ωστόσο, συμφωνήθηκε ότι η Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσαν να συνεργαστούν με το Eurosur μέσω περιφερειακών δικτύων. Από τότε η Δανία αποφάσισε να συμμετάσχει στο Eurosur.

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα και σχετικά με αιτήσεις της αντιπαραβολής με τα δεδομένα Eurodac που υποβάλλουν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών και η Ευρωπαϊκή Επιβολή του νόμου και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1077/2011 σχετικά με την ίδρυση Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη Λειτουργική Διαχείριση Συστημάτων ΤΠ Μεγάλης Κλίμακας στον Χώρο Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης (αναδιατύπωση) (Κανονισμός Eurodac)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0603&from=EL>

Ο Κανονισμός εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Το Eurodac συνιστά βιομετρική βάση δεδομένων σε επίπεδο ΕΕ που περιέχει δακτυλικά αποτυπώματα αιτούντων άσυλο και υπηκόων χωρών εκτός ΕΕ/ΕΟΧ για σύγκριση μεταξύ χωρών της ΕΕ. Ο Κανονισμός Eurodac έχει ως στόχο να διευκολύνει τις χώρες της ΕΕ να καθορίζουν την ευθύνη για την εξέταση αίτησης ασύλου,

συγκρίνοντας τα δακτυλικά αποτυπώματα των αιτούντων άσυλο και των υπηκόων χωρών εκτός ΕΕ/ΕΟΧ· και να επιτρέπει στις αρχές επιβολής του νόμου, υπό αυστηρές προϋποθέσεις, να συμβουλευονται το Eurodac για τη διερεύνηση, ανίχνευση και πρόληψη τρομοκρατικών πράξεων σοβαρών ποινικών αδικημάτων.

Ο Κανονισμός του Eurodac θεσπίζει κανόνες όπως:

- ➔ κάθε χώρα της ΕΕ πρέπει να λάβει τα δακτυλικά αποτυπώματα όλων των αιτούντων άσυλο και όσων συλλαμβάνονται όταν προσπαθούν να διασχίσουν σύνορα (π.χ. υπηκόους τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που εισέρχονται χωρίς έγκυρα έγγραφα) ηλικίας άνω των 14 ετών, εντός 72 ωρών, και να εισάγει τα δεδομένα στο Eurodac·
- ➔ όταν ένας αιτώντας άσυλο ή υπήκοος εκτός ΕΕ/ΕΟΧ διαπιστωθεί ότι βρίσκεται παράτυπα σε μια χώρα της ΕΕ, τότε αυτή η χώρα της ΕΕ μπορεί να συμβουλευθεί το Eurodac για να διαπιστώσει αν το άτομο έχει προηγουμένως αιτηθεί άσυλο σε άλλη χώρα της ΕΕ ή έχει προηγουμένως συλληφθεί προσπαθώντας να εισέλθει παράτυπα στην ΕΕ·
- ➔ τα δεδομένα δακτυλικών αποτυπωμάτων θα πρέπει να διαγράφουν μόλις οι αιτούντες άσυλο, οι υπήκοοι τρίτων χωρών ή οι ανιθαγενείς αποκτήσουν την ιθαγένεια μιας χώρας της ΕΕ·
- ➔ οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου επιτρέπεται να χρησιμοποιούν το Eurodac μόνο για συγκρίσεις: α) εάν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι για το ότι κάτι τέτοιο θα τους βοηθήσει ουσιαστικά στην πρόληψη, ανίχνευση ή διερεύνηση τρομοκρατικού εγκλήματος ή άλλου σοβαρού ποινικού αδικήματος· β) μόνο ως έσχατη λύση, αφού προηγουμένως πραγματοποιήθηκαν αρκετοί άλλοι έλεγχοι.
- ➔ δεν είναι δυνατή η κοινοποίηση δεδομένων Eurodac με τρίτες χώρες.

Ο Κανονισμός Eurodac υποχρεώνει τα αρμόδια όργανα να καθορίζουν και να εφαρμόζουν τη διαδικασία λήψης δακτυλικών

αποτυπωμάτων σύμφωνα με το σεβασμό των δικαιωμάτων του παιδιού (ά. 3).

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 4251/2014, Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, όπως αυτός ισχύει

Για την είσοδο προσώπων στην ελληνική επικράτεια εφαρμόζεται τόσο ο Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν όσο και ο Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης. Για τις προϋποθέσεις διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών στη χώρα εφαρμόζεται ο Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης. Στον συγκεκριμένο νόμο προβλέπονται η διαδικασία αναγνώρισης ενός ατόμου ως θύματος εμπορίας ανθρώπων, τα δικαιώματα και η υποστήριξη που μπορεί να λάβει, τι ισχύει για περιπτώσεις παράνομης διακίνησης μεταναστών, μια σειρά από άδειες διαμονής που μπορεί να λάβει ένας υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής για τη νόμιμη διαμονή του στην Ελλάδα, καθώς και τα δικαιώματα που αυτό το πρόσωπο έχει. Υπουργικές αποφάσεις και εγκύκλιοι ρυθμίζουν κατά καιρούς πιο συγκεκριμένα τα δικαιολογητικά που πρέπει να προσκομίσει ο ενδιαφερόμενος για να αιτηθεί μία τέτοια άδεια.

Υποδοχή και νομικό καθεστώς διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών

ΘΕΜΕΛΙΩΔΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΙΤΟΥΝΤΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΩΝ ΔΙΕΘΝΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων (Σύμβαση της Γενεύης)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf>

Η Σύμβαση της Γενεύης είναι μια πολυμερής συνθήκη που ορίζει ποιος είναι ο πρόσφυγας, τα δικαιώματα των ατόμων στους οποίους χορηγείται άσυλο και οι υποχρεώσεις των εθνών που χορηγούν άσυλο (για σίτιση, στέγαση, ταξιδιωτικά έγγραφα, πρόσβαση στην αγορά εργασίας). Βασική αρχή στη Σύμβαση είναι η μη-επαναπροώθηση (non-refoulement), σύμφωνα με την οποία ο πρόσφυγας δεν πρέπει να επιστρέφεται σε χώρα όπου απειλείται η ζωή ή η ελευθερία του. Η αρχή της μη-επαναπροώθησης αποτελεί πλέον κανόνα του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Η Σύμβαση ορίζει επίσης ποιοι άνθρωποι δεν χαρακτηρίζονται ως πρόσφυγες, όπως εγκληματίες πολέμου.

Η Σύμβαση ορίζει τον «πρόσφυγα» ως το άτομο που λόγω των γεγονότων που συνέβησαν πριν από την 1η Ιανουαρίου 1951 (Β' ΠΠ) και εξαιτίας βάσιμου φόβου να διωχθεί λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή πολιτικής άποψης, είναι εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω αυτού του φόβου, δεν επιθυμεί να επωφεληθεί της προστασίας αυτής της χώρας· ή που δεν έχει ιθαγένεια και είναι εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του ως αποτέλεσμα τέτοιων γεγονότων, δεν είναι σε θέση ή, λόγω αυτού του φόβου, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή (ά. 1).

Με την πάροδο του χρόνου και την εμφάνιση νέων καταστάσε-

ων για τους πρόσφυγες, έγινε ολοένα και περισσότερο αισθητή η ανάγκη εφαρμογής των διατάξεων της Σύμβασης σε νέους πρόσφυγες. Ως αποτέλεσμα, καταρτίστηκε Πρωτόκολλο για το Καθεστώς των Προσφύγων και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967.

Πρωτόκολλο σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων (Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/ProtocolStatusOfRefugees.aspx>

Η Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες λειτουργεί ως «θεματοφύλακας» της Σύμβασης του 1951 και του Πρωτοκόλλου του 1967, το οποίο αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η Σύμβαση.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2013/33/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιτύπωση) (Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>

Η Οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής θεσπίζει τους κανόνες της ΕΕ για τους όρους διαβίωσης ή αλλιώς υποδοχή για τους αιτούντες διεθνής προστασίας που περιμένουν να εξεταστεί η αίτησή τους. Η παρούσα οδηγία αποσκοπεί να εγγυηθεί ένα αξιοπρεπές βιοτικό επίπεδο, ιδίως την πρόσβαση σε στέγαση, σίτιση, είδη ένδυσης, οικονομική υποστήριξη, ψυχολογική υποστήριξη, εκπαίδευση, επαγγελματική απασχόληση και ιατρική περίθαλψη, για τους αιτούντες άσυλο στην ΕΕ και να διασφαλίσει την τήρηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Η οδηγία ισχύει για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Συγκεκριμένα για τα παιδιά, συνοδευόμενα ή ασυνόδευτα, καθιερώνονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο ειδικές εγγυήσεις:

- ➔ διασφάλιση ενός βιοτικού επιπέδου κατάλληλου για τη σωματική, ψυχική, πνευματική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξή τους (ά. 23).
- ➔ πρόσβαση στην εκπαίδευση (ά. 14), σε δραστηριότητες αναψυχής κατάλληλες για την ηλικία τους (ά. 24) και σε υπηρεσίες αποκατάστασης και υποστήριξης για τα παιδιά θύματα οποιασδήποτε μορφής κακοποίησης, αμέλειας, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων ή σκληρής, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή που έχουν συμμετάσχει σε ένοπλες συγκρούσεις (ά. 24)
- ➔ διορισμός εκπροσώπου για τα ασυνόδευτα παιδιά ώστε να τα συνδράμει και εκπροσωπεί στις υποθέσεις τους προκειμένου να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους και να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Οδηγία (ά. 24).
- ➔ το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη για όλες τις ενέργειες, ακόμη και για την ανάθεση της πραγματικής φροντίδας ενός παιδιού σε μέλος της οικογένειας του (ά. 24).

Οδηγία 2013/32/ΕΕ σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιатύπωση) (Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032&from=en>

Η Οδηγία για τις Διαδικασίες Ασύλου ισχύει για όλα τα κράτη μέλη, εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία. Η Οδηγία θεσπίζει κοινές διαδικασίες στην ΕΕ για την εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας, προβλέποντας ρητά τα στάδια και τις εγγυήσεις που πρέπει να υφίστανται.

Οι βασικές αρχές είναι η εξατομικευμένη και αμερόληπτη εξέταση των αιτημάτων διεθνούς προστασίας· η ενημέρωση των αιτούντων σε γλώσσα που κατανοούν για τη διαδικασία που ακολουθείται, για τα δικαιώματά τους και για την απόφαση που λαμβάνουν· η παροχή διερμηνείας· η δυνατότητα να έχουν δικηγόρο ή άλλο σύμβουλο (με δικά τους έξοδα σε πρώτο βαθμό)· η δυνατότητα προσφυγής σε ανώτερο όργανο ή δικαστήριο για να αμφισβητήσουν μία απόφαση πρώτου βαθμού με παροχή δωρεάν νομικής υποστήριξης)· η αποχή από πρακτικές κράτησης για το μόνο λόγο ότι είναι αιτούντες διεθνούς προστασίας.

Το άρθρο 25 της Οδηγίας θεσπίζει ειδικές εγγυήσεις συγκεκριμένα για τα ασυνόδευτα παιδιά:

- ➔ διορισμός εκπροσώπου για τα ασυνόδευτα παιδιά ώστε να τα συνδράμει και εκπροσωπεί στις υποθέσεις τους προκειμένου να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους και να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Οδηγία·
- ➔ ο εκπρόσωπος του παιδιού να λειτουργεί με βάση το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και γι' αυτό να διαθέτει τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες· να ενημερώνει το παιδί σχετικά με το περιεχόμενο και τις πιθανές συνέπειες της προσωπικής συνέντευξης·
- ➔ πρόσβαση σε δωρεάν και έγκυρη πληροφόρηση για νομικά και διαδικαστικά ζητήματα·
- ➔ κάθε ιατρική εξέταση για τον προσδιορισμό της ηλικίας του ασυνόδευτου παιδιού να πραγματοποιείται με πλήρη σεβασμό της αξιοπρέπειας του ατόμου, να είναι η λιγότερο επεμβατική εξέταση, να διεξάγεται από ειδικευμένους ιατρούς και η οποία να παρέχει, στο μέτρο του δυνατού, αξιόπιστο αποτέλεσμα· τα παιδιά να ενημερώνονται πλήρως για αυτή τη διαδικασία και να απαιτείται η συναίνεση του παιδιού και του εκπροσώπου για μία τέτοια εξέταση· τυχόν άρνηση τους να συμμετάσχουν να μην σημαίνει και την απόρριψη αιτήματος διεθνούς προστασίας για το λόγο αυτό·

- τα κράτη-μέλη να λαμβάνουν πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Οδηγία 2011/95/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας (αναδιτύπωση)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0095&from=EL>

Η Οδηγία καθιερώνει κοινές απαιτήσεις (λόγους) για τη χορήγηση ή ανάκληση καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Ισχύει για όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία. Στόχοι της είναι να θεσπιστούν κοινά πρότυπα για την αναγνώριση πολιτών εκτός ΕΕ ή ανιθαγενών ως πρόσωπα που χρήζουν διεθνούς προστασίας στην ΕΕ, είτε ως πρόσφυγες είτε ως δικαιούχοι επικουρικής προστασίας, και να διασφαλιστεί ότι τα άτομα αυτά μπορούν να απολαμβάνουν ένα ελάχιστο επίπεδο παροχών και των δικαιωμάτων τους σε όλες τις χώρες της ΕΕ. Πρόκειται για μία συμπληρωματική ή πιο εξειδικευμένη καθοδήγηση και προστασία από τη Σύμβαση της Γενεύης και το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης, αφού μεταξύ άλλων η Οδηγία αυτή καθιερώνει ένα επιπλέον καθεστώς διεθνούς προστασίας πέρα από αυτό του πρόσφυγα, αυτό του δικαιούχου επικουρικής προστασίας (κίνδυνος για σοβαρή βλάβη, ά.15), κάτι που δεν υφίσταται σε άλλα κράτη εκτός ΕΕ. Στους δικαιούχους διεθνούς προστασίας προβλέπει ρητά δικαιώματα όπως την προστασία από την επαναπροώθηση, τη χορήγηση άδειας διαμονής και ταξιδιωτικών εγγράφων, την οικογενειακή ενότητα, την πρόσβαση στην απασχόληση, στην εκπαίδευση, την κοινωνική πρόνοια, την υγειονομική περίθαλψη, τη στέγαση και τις υπηρεσίες ένταξης.

Ιδίως για τα ασυνόδευτα παιδιά, η Οδηγία με το άρθρο 31 προβλέπει ειδικές εγγυήσεις, όπως την ολοκληρωμένη εκπροσώπηση

ενός παιδιού· την κάλυψη των ατομικών αναγκών του· την αξιολόγηση της εκπροσώπησης ή της όποιας υποστήριξης λαμβάνει την τοποθέτησή του σε κατάλληλο περιβάλλον και κατάλυμα· την έκφραση και ακρόαση των απόψεων του παιδιού· την οικογενειακή ενότητα και την επανένωση· και την κατάλληλη συνεχιζόμενη εκπαίδευση όσων ασχολούνται με ασυνόδευτα παιδιά.

Οδηγία 2003/109/ΕΚ σχετικά με το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών οι οποίοι είναι επί μακρόν διαμένοντες (Οδηγία για τους επί μακρόν διαμένοντες)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0109&from=EL>

Η Οδηγία για τους Επί Μακρόν Διαμένοντες ισχύει για όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία, τα οποία διαθέτουν ειδικές ρυθμίσεις για την πολιτική μετανάστευσης και ασύλου. Η Οδηγία καθορίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις χορήγησης και ανάκλησης άδειας διαμονής μακράς διάρκειας σε υπηκόους τρίτων χωρών και διαμένουν νομίμως στη χώρα της ΕΕ για τουλάχιστον 5 έτη. Καθορίζει τα δικαιώματά τους και τους τομείς στους οποίους απολαμβάνουν ίση μεταχείριση με τους πολίτες της ΕΕ, και διευκρινίζει τους όρους που ισχύουν σε περίπτωση που επιθυμούν να μεταβούν σε άλλη χώρα της ΕΕ. Η συγκεκριμένη οδηγία δεν εφαρμόζεται για ορισμένες κατηγορίες υπηκόων τρίτων χωρών, όπως φοιτητές ή άτομα που εργάζονται προσωρινά ως αυτοαπασχολούμενοι ή εποχιακοί εργαζόμενοι.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν.Δ. 3989/1959, Περί κυρώσεως της πολυμερούς Συμβάσεως περί της Νομικής Καταστάσεως των Προσφύγων

Α.Ν. 389/1968, Περί κυρώσεως του Πρωτοκόλλου της Ν.Υόρκης της 31-1-1967 εν σχέσει προς την Νομικήν Κατάστασιν των Προσφύγων

N. 4375/2016, Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιτύπωση)» (L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις

(όπως ισχύει σήμερα που τροποποιήθηκε με τον Ν. 4399/2016 (ά. 86), τον Ν. 4485/2017 και το Ν. 4636/2019 – με τον τελευταίο μάλιστα καταργήθηκαν τα άρθρα 33 έως 66).

N. 4636/2019, Περί διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις

Με το νόμο 4636/2019 τροποποιήθηκαν ή καταργήθηκαν δύο παλαιότεροι νόμοι κι ένα προεδρικό διάταγμα που αφορούσαν την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις τριών ευρωπαϊκών οδηγιών, για τις συνθήκες υποδοχής, για τη διαδικασία ασύλου και για την αναγνώριση δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

Η Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης είναι η αρμόδια κρατική υπηρεσία για την ταυτοποίηση, καταγραφή και ενημέρωση των υπηκόων τρίτων χωρών ή ανιθαγενών σχετικά με τις νομικές επιλογές και την υποστήριξη που μπορεί να λάβουν (αρμόδια όργανα είναι τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης). Η Υπηρεσία Ασύλου είναι η αρμόδια κρατική υπηρεσία για την καταγραφή και εξέταση αιτημάτων διεθνούς προστασίας (αρμόδια όργανα είναι οι χειριστές υποθέσεων στα κατά τόπο και κατά χώρα καταγωγής αρμόδια Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου ή Αυτοτελή Κλιμάκια Ασύλου). Οι δυο αυτές υπηρεσίες συστάθηκαν με τον Ν. 3907/2011⁴⁹. Η Αρχή Προσφυγών είναι η αρμόδια κρατική υπη-

49. Όπως ισχύει σήμερα (τροποποίηση διατάξεων με ΠΔ 133/2013 - σε κάθε περίπτωση, οι αλλαγές αυτές αφορούν τις Υπηρεσίες (τότε) Πρώτης Υποδο-

ρεσία για την εξέταση των προσφυγών που υποβάλλονται κατά αποφάσεων πρώτου βαθμού που εκδόθηκαν από την Υπηρεσία Ασύλου, τα ΠΓΑ ή ΑΚΑ (αρμόδια όργανα είναι οι μονομελείς ή τριμελείς Ανεξάρτητες Επιτροπές Προσφυγών). Αιτήσεις ακυρώσεως κατά των αποφάσεων δεύτερου βαθμού υποβάλλονται στο κατά τόπο αρμόδιο Διοικητικό Πρωτοδικείο. Οι αποφάσεις αυτές υπόκεινται σε έφεση ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Οι διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης διακρίνονται σε πέντε στάδια που δεν συνδέονται απαραίτητα με κάποια χρονική ακολουθία: (α) «Ενημέρωση» (για διεθνή προστασία, εθελούσιο επαναπατρισμό, δικαιώματα, υποχρεώσεις), (β) «Υπαγωγή» (περιορισμός ελευθερίας από 5 έως 25 ή 45 μέρες), (γ) «Καταγραφή και Ιατρικός έλεγχος» (στοιχεία ταυτοποίησης, δαχτυλικά αποτυπώματα για άτομα άνω των 14 ετών, ιατρικός έλεγχος, αναγνώριση ευαλωτότητας), (δ) «Παραπομπή σε διαδικασία υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας» (διαδικασία εξέτασης αιτημάτων διεθνούς προστασίας εντός των ΚΥΤ), (ε) «Περαιτέρω παραπομπή και μετακίνηση» (ευάλωτες περιπτώσεις ή σε περιπτώσεις αύξησης αφίξεων, ο διοικητής του ΚΥΤ μπορεί να παραπέμπει τον υπήκοο τρίτης χώρας ή ανιθαγενή στην ενδοχώρα).

Αν οι υπήκοοι τρίτης χώρας ή ανιθαγενείς που εισέρχονται στην ελληνική επικράτεια χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις (έγκυρο ταξιδιωτικό έγγραφο και θεώρηση εισόδου) επιθυμούν να αιτηθούν διεθνή προστασία τότε εφαρμόζονται η Σύμβαση της Γενεύης⁵⁰, όπως έχει τροποποιηθεί με το Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης⁵¹, ο Ν. 4636/2019 και ο Κανονισμός Δουβλίνο III⁵² κατά αρμόζουσα περίπτωση.

Οι πολίτες που δεν θα εκφράσουν τη βούληση να υποβάλλουν

χής και Ασύλου, οι οποίες πλέον περιγράφονται στο νόμο 4375/2016, και όχι το μέρος που εναρμονίζεται η ελληνική νομοθεσία με τη ευρωπαϊκή οδηγία περί επιστροφών το οποίο μένει ως ήταν).

50. Κυρωτικό Νομοθετικό Διάταγμα 3989/1959

51. Α.Ν. 389/1968

52. Κανονισμός 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «Δουβλίνο III», για τη θέσπιση των κριτηρίων και των μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση

αίτημα διεθνούς προστασίας ή που δεν συμμορφώνονται στις υποχρεώσεις που ορίζει ο νόμος ή που θα απορριφθεί τελεσίδικα το αίτημα τους κατά τη διαδικασία συνόρων ή που δεν χρήζουν άλλου είδους προστασίας, παραπέμπονται σε διαδικασίες απέλασης, επιστροφής ή επανεισδοχής⁵³. Σε αυτή την περίπτωση εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν. 3907/2011 ά. 16 επ.⁵⁴. Σε κάθε περίπτωση, τα πρόσωπα αυτά λαμβάνουν έγγραφο που ορίζει ότι μέσα σε προθεσμία 30 ημερών οφείλουν να εγκαταλείψουν οικειοθελώς τη χώρα⁵⁵.

Τα ασυνόδευτα παιδιά αναγνωρίζονται ως ευάλωτη ομάδα που χρήζει εξειδικευμένης φροντίδας και προστασίας. Διορίζεται εκπρόσωπος ή επαγγελματίας επίτροπος για κάθε ασυνόδευτο παιδί προκειμένου να το εκπροσωπεί, να διασφαλίσει την ευημερία του και να προασπίσει τα δικαιώματά του. Ένας ανήλικος 15 ετών και άνω μπορεί να αιτηθεί ο ίδιος διεθνή προστασία, ενώ κάτω από αυτή την ηλικία πρέπει να υποβάλλει το αίτημα με το νόμιμο εκπρόσωπό του⁵⁶. Αν είναι 14 ετών και άνω τότε μεταξύ άλλων στοιχείων κατά την καταγραφή του αιτήματός του λαμβάνονται τα δαχτυλικά αποτυπώματά του προκειμένου να καταχωρηθούν στο ευρωπαϊκό πληροφοριακό σύστημα Eurodac. Ο αιτών θα λάβει ένα δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία, το οποίο αποτελεί τίτλο προσωρινής διαμονής και έχει διάρκεια έξι μηνών⁵⁷, όπου καλείται να το ανανεώσει ή να το παραδώσει.

Για την εξέταση του αιτήματος διεθνούς προστασίας ενός ανηλίκου προβλέπονται στο Ν. 4636/2019 οι κατάλληλες εγγυήσεις

αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιεύθυνση)

53. Ν. 4375/2016, ά. 14 παρ. 10.

54. Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις.

55. ά. 22, Ν. 3907/2011 και ά. 23 παρ. 2, Ν. 4251/2014.

56. ά. 65 παρ. 12 Ν. 4636/2019.

57. ά. 70 Ν. 4636/2019.

που λαμβάνουν υπόψη την ηλικία και την ευαλωτότητά του⁵⁸. Οι αιτήσεις ασυνόδευτων ανηλίκων κάτω των 15 ετών ή θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, βασανισμού, βιασμού ή άλλων σοβαρών μορφών ψυχολογικής, σωματικής ή σεξουαλικής βίας εξετάζονται πάντα με την κανονική διαδικασία⁵⁹ και όχι με την διαδικασία των συνόρων. Βέβαια βάσει της παρ. 10 του άρθρου 83 όλες οι αιτήσεις ασυνόδευτων ανηλίκων εξετάζονται με την κανονική διαδικασία εκτός αν ο ανήλικος προέρχεται από ασφαλή χώρα καταγωγής, έχει υποβάλλει μεταγενέστερη αίτηση που είναι προδήλως αβάσιμη ή θεωρείται επικίνδυνος βάσει σοβαρών λόγων. Σε περίπτωση θετικής απόφασης σε α' ή β' βαθμό, ο ανήλικος θα λάβει καθεστώς πρόσφυγα ή δικαιούχου επικουρικής προστασίας. Ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας δικαιούται άδεια διαμονής για τρία έτη, ενώ ο δικαιούχος επικουρικής προστασίας άδεια διαμονής για ένα έτος, με τη δυνατότητα να ανανεωθεί για άλλα δύο. Αν δεν ευδοκιμήσει η αίτηση για διεθνή προστασία, ο ανήλικος είναι δυνατόν ήδη από την Αρχή Προσφυγών να παραπεμφθεί στο Υπουργείο Εσωτερικών για τη διαδικασία χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, σύμφωνα με τα άρθρα 67 Ν. 4375/2016 και 19 Α περ. στ Ν. 4251/2014, όπως ισχύει, εφόσον πιθανολογούν ότι συντρέχουν στο πρόσωπό του οι προϋποθέσεις χορήγησης. Ακόμη μπορεί να υφίσταται λόγος παραμονής ενός προσώπου για ανθρωπιστικούς λόγους σύμφωνα με τα άρθρα 68 και 104 του ν. 4636/2019 (αρχή της μη-επαναπροώθησης).

Ν. 4251/2014, Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης, όπως αυτός ισχύει

Σύμφωνα με το ά. 19 Α του Ν. 4251/2014, όπως αυτό ισχύει σήμερα έπειτα από τροποποιήσεις, υπάρχει η δυνατότητα χορήγησης άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους. Άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους μπορεί να χορηγούνται μεταξύ άλλων για πρόσωπα που είναι θύματα εμπορίας ανθρώπων, θύ-

⁵⁸. ά. 75 Ν. 4636/2019.

⁵⁹. ά. 75 παρ. 7, Ν. 4636/2019.

ματα εργατικών ατυχημάτων, είναι ανήλικοι που χρήζουν ειδικών μέτρων προστασίας και τελούν υπό τη φροντίδα κάποιου αναγνωρισμένου από το κράτος φορέα, ή επειδή παρακολουθούν κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης ή πάσχουν από κάποιο πολύ σοβαρό πρόβλημα υγείας.

Αίτηση για άδεια διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους μπορεί να γίνει και έπειτα από παραπομπή της Αρχής Προσφυγών που εξέτασε σε δεύτερο βαθμό το αίτημα διεθνούς προστασίας ενός προσώπου, έκρινε ότι δεν συντρέχουν λόγοι για χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας αλλά θεωρεί ότι συντρέχουν λόγοι χορήγησης ανθρωπιστικού καθεστώτος (α. 67 Ν. 4375/2016). Η αρμόδια αρχή υποβολής των αιτημάτων είναι η κατά τόπο αρμόδια Διεύθυνση Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων.

Σε σχέση με την άδεια διαμονής μακράς διάρκειας εφαρμόζονται κυρίως οι διατάξεις των άρθρων 89-107. Οι προϋποθέσεις αφορούν την αδιάλειπτη νόμιμη διαμονή στη χώρα για πέντε έτη πριν την ημέρα υποβολής αίτησης για την εν λόγω άδεια, το επαρκές εισόδημα και την ασφάλιση και την ένταξη στην ελληνική κοινωνία.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης διεθνούς προστασίας που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας ή από απάτριδα (αναδιатύπωση) (Κανονισμός Δουβλίνο III)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604&from=EL>

Ο Κανονισμός Δουβλίνο III εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και ορίζει τη χώρα της ΕΕ που είναι υπεύθυνη για την εξέταση της αίτησης ασύλου ενός υπηκόου τρίτης χώρας ή ανι-

θαγενούς. Κατά κανόνα η πρώτη χώρα της ΕΕ στην οποία κατέφθασε ο αιτών είναι η υπεύθυνη χώρα, ωστόσο μπορεί για λόγους οικογενειακής επανένωσης ή άλλους λόγους που εξυπηρετούν το συμφέρον του αιτούντα ή του κράτους υποδοχής να πρέπει να εξεταστεί το αίτημα διεθνούς προστασίας από άλλο κράτος-μέλος.

Με τον Κανονισμό αναλύονται η διαδικασία με την οποία πρέπει να κατατίθεται ένα αίτημα αναδοχής αιτήματος για εξέταση υπόθεσης, οι προθεσμίες και οι συνέπειες παρέλευσης αυτών, η μέγιστη διάρκεια της συνολικής διαδικασίας, η δυνατότητα προσφυγής, τα κριτήρια επιλογής ενός κράτους-μέλους, η ανάγκη αιτιολόγησης των αποφάσεων και η ανάγκη συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών ορίζοντας ακριβώς το πλαίσιο, ώστε να μην είναι σε βάρος του αιτούντα.

Σε σχέση με τα παιδιά αιτούντες, μεγάλη προσοχή να δίνεται στην τρίμηνη προθεσμία από την ημέρα καταγραφής αιτήματος ασύλου για να αποσταλεί αίτημα αναδοχής της υπόθεσης σε άλλο κράτος-μέλος όπου βρίσκονται τα μέλη της οικογένειάς του (ά.8 και ά. 21). Υπάρχει περίπτωση, ένα αίτημα να αποσταλεί και με βάση το ά.17 παρ 2, όμως τότε μειώνονται οι πιθανότητες να γίνει δεκτό, διότι θέλει επαρκή αιτιολόγηση από τη μεριά του αιτούντα και γιατί είναι στη διακριτική ευχέρεια του κράτους μέλους να το κάνει δεκτό.

Ο Κανονισμός του Δουβλίνου III θεσπίζει ειδικές εγγυήσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά (ά. 6):

- ➔ Το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικό μέλημα σε όλες τις διαδικασίες·
- ➔ Διορισμός εκπροσώπου (επιτρόπου) για την εκπροσώπηση και υποστήριξη του παιδιού σε όλες τις διαδικασίες·
- ➔ Κάθε κράτος-μέλος για την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος εντός παιδιού λαμβάνει δεόντως υπόψη τους ακόλουθους παράγοντες: (α) τις δυνατότητες επανένωσης της οικογένειας· (β) την ευημερία και την κοινωνική ανάπτυξη του ανηλίκου· (γ) τα ζητήματα ασφάλειας και προστασίας, ιδίως

όταν υπάρχει κίνδυνος του ανήλικου να είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων· (δ) τις απόψεις του ανήλικου, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητα του·

- όταν ο ασυνόδευτος ανήλικος έχει υποβάλει αίτηση για διεθνή προστασία, λαμβάνονται το ταχύτερο δυνατό τα κατάλληλα μέτρα για να εντοπιστούν τα μέλη της οικογένειας, τα αδέρφια ή οι συγγενείς του ασυνόδευτου ανήλικου στο έδαφος των κρατών μελών, προστατεύοντας ταυτόχρονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού· αυτό συμπεριλαμβάνει να ζητήσει τη βοήθεια διεθνών ή άλλων συναφών οργανισμών και να διευκολύνει την πρόσβαση του παιδιού στις υπηρεσίες αναζήτησης τέτοιων οργανισμών.

Οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0086&from=EL>

Η Οδηγία για την Οικογενειακή Επανένωση θεσπίζει κοινούς κανόνες δικαίου σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης. Η πρόθεση είναι να δοθεί η δυνατότητα στα μέλη της οικογένειας υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στο έδαφος της ΕΕ να ενταχθούν στη χώρα της ΕΕ στην οποία διαμένουν. Η Οδηγία για την Οικογενειακή Επανένωση εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση την Ιρλανδία, τη Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Αφορά υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι έχουν άδεια διαμονής τουλάχιστον ενός έτους σε χώρα της ΕΕ και έχουν εύλογη προοπτική για να αποκτήσουν δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο κράτος αυτό. Δεν αφορά υπηκόους τρίτων χωρών που είναι αιτούντες διεθνούς προστασίας ή που διαθέτουν προσωρινή ή επικουρική προστασία.

Τα μέλη της οικογένειας που μπορούν να προσκληθούν ορίζονται ρητά. Σε σχέση με τα ασυνόδευτα παιδιά αναγνωρισμένοι

πρόσφυγες, ορίζεται στο άρθρο 9 παρ. 2 ότι τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν τις απαιτήσεις περί κατάλληλου καταλύματος, επαρκούς εισοδήματος και ασφάλισης όπως απαιτείται για ενήλικες και η επανένωση αφορά τους βιολογικούς γονείς ή τον νόμιμο επίτροπο ή άλλο μέλος της οικογένειας εφόσον το παιδί δεν έχει γονείς ή αυτοί δεν μπορούν να εντοπιστούν.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Π.Δ. 131/2006, Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης, όπως αυτό ισχύει σήμερα

Σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα, όπως ισχύει σήμερα έπεται από τροποποιήσεις, οικογενειακή επανένωση είναι η είσοδος και η διαμονή στη Χώρα των μελών της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στην Ελλάδα, προκειμένου να διατηρηθεί η ενότητα της οικογένειάς του, ασχέτως εάν οι οικογενειακοί δεσμοί δημιουργήθηκαν πριν ή μετά την είσοδό του (άρ.2 παρ.3). Τα άρθρα 13 παρ. 2 και 14 παρ. 3 κάνουν αναφορά στο ασυνόδευτο παιδί αναγνωρισμένο πρόσφυγα που επιθυμεί να φέρει τους γονείς του ή επίτροπο ή άλλο μέλος οικογένειας^{60, 61}.

N. 4636/2019, άρθρο 23 (διατήρηση της οικογενειακής ενότητας)

60. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. Εγχειρίδιο του Ιουνίου 2019 του Υπουργείου Εξωτερικών για όλες τις περιπτώσεις μεταναστευτικού καθεστώτος και συγκεκριμένα σ. 109 επ. για την οικογενειακή επανένωση και 125-129 ιδίως για τους πρόσφυγες («Εγχειρίδιο Εφαρμογής Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης»). Διαθέσιμο στο: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjLq4Twi5TmAhUC3KQKHZkjAEUQFjAAegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.mfa.gr%2Fimages%2Fdocs%2Fethnikes_theoriseis%2Fegxeiridio_metanasteutikou_kodika_28_06_2019.doc&usq=AOvVaw2xyiasDhLc9rYceewfk4g2

61. Να λαμβάνονται υπόψη και τυχόν σχετικές υπουργικές αποφάσεις που μπορεί να εκδίδονται κατ' εξουσιοδότηση του προεδρικού διατάγματος.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΝΙΘΑΓΕΝΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση για το καθεστώς των ανιθαγενών

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

https://www.unhcr.org/ibelong/wp-content/uploads/1954-Convention-relating-to-the-Status-of-Stateless-Persons_ENG.pdf

Ανιθαγενής ή άπατρις είναι το πρόσωπο το οποίο κανένα κράτος δεν θεωρεί υπήκοό του, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους αυτού· δεν υπάρχει νομικός δεσμός μεταξύ του προσώπου και του κράτους. Τα κράτη-μέλη της Σύμβασης δεσμεύονται στο να διασφαλίζουν τα ανθρωπίνια δικαιώματα των ανιθαγενών και να μην προβαίνουν σε διακρίσεις σε βάρος τους.

Σύμβαση για την αποφυγή της ανιθαγένειας σε σχέση με την διαδοχή κρατών

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://rm.coe.int/1680083747>

Τα Κράτη-μέλη της Σύμβασης λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την πρόληψη της ανιθαγένειας που προκύπτει από τη διαδοχή κρατών, όταν δηλαδή μια γεωγραφική περιοχή παύει να αντιστοιχεί σε ένα κράτος και μετονομάζεται ή προσαρτάται ή αυτονομείται και αποτελεί πλέον μέρος άλλου κράτους. Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση και ως εκ τούτου δεν αποτελεί εσωτερικό δίκαιο.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 139/1975, Κύρωση Διεθνούς Συμβάσεως περί του καθεστώτος των ανιθαγενών

<https://www.synigoros.gr/resources/docs/139-1975.pdf>

Το κράτος όπου διαμένει κανονικά ο ανιθαγενής παρέχει (ειδικά) έγγραφα ταυτοποίησης (δελτίο ανιθαγενούς) και ταξιδιωτικά έγ-

γραφα για τον ανιθαγενή και διασφαλίζει ότι η απουσία ιθαγένειας δεν τον εμποδίζει από να απολαμβάνει τα δικαιώματα του.

ΙΘΑΓΕΝΕΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://rm.coe.int/168007f2c8>

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 3284/2004, Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας, όπως ισχύει σήμερα

Ο Κώδικας έχει τροποποιηθεί κατά καιρούς με τους νόμους 3838/2010, 4332/2015, 4456/2017, 4531/2018 και 4694/2019. Οι σχετικές εγκύκλιοι του Υπουργείου Εσωτερικών συμπληρώνουν την ερμηνεία και εξήγηση των προϋποθέσεων και της διαδικασίας.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 στ. ε περ. αδ του Κώδικα όπως ισχύει, ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας έχει δικαίωμα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας έπειτα από 3 χρόνια νόμιμης διαμονής, γνώση της ελληνικής γλώσσας και ένταξης στην οικονομική, πολιτική και κοινωνική ζωή της χώρας⁶². Ακόμη, ο ανιθαγενής με την υποβολή αίτησης και μίας σειράς δικαιολογητικών μπορεί να αιτηθεί την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας.

62. Βλ. απλοποιημένες οδηγίες για την δυνατότητα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας: <https://www.synigoros.gr/resources/20180212-aploroiimenes-odigies-politografisis.pdf> Ωστόσο να σημειωθεί ότι οι οδηγίες είναι ενημερωμένες μέχρι και το Ν. 4456/2017. Γι' αυτό χρήσιμη είναι η εγκύκλιος 11/25.04.2018 του Υπουργείου Εσωτερικών με αριθμό πρωτ. 130181/8670. Διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros.gr/resources/docs/20170507-egkyklios-11.pdf>

ΕΠΑΝΑΠΑΤΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τον Επαναπατρισμό Ανηλίκων

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680072d3c>

Η Σύμβαση αφορά τη συνεργασία κρατών για την μεταφορά και επιστροφή ανηλίκου από ένα κράτος-μέλος σε άλλο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως μεταξύ άλλων το να βρίσκεται το παιδί στο κράτος υποδοχής παρά τη θέληση των γονέων του. Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει με νόμο τη σύμβαση και συνεπώς δεν μπορεί να βρει εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών (Οδηγία επιστροφών)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32008L0115>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ με εξαίρεση την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ακόλουθες χώρες εκτός Σένγκεν: Ισλανδία, Λιχτενστάιν, Νορβηγία και Ελβετία. Η Οδηγία θεσπίζει ένα ενιαίο σύνολο κανόνων για την επιστροφή υπηκόων τρίτων χωρών που δεν πληρούν ή δεν πληρούν πλέον τις προϋποθέσεις εισόδου, παραμονής ή διαμονής στο έδαφος κράτους της ΕΕ και τις σχετικές διαδικαστικές εγγυήσεις, ενθαρρύνοντας ταυτόχρονα την εθελούσια επιστροφή τους. Σκοπός της οδηγίας είναι να διασφαλίσει ότι η ΕΕ διαθέτει μια αποτελεσματική και ανθρώπινη πολιτική επιστροφής ως απαραίτητο στοιχείο μιας καλά διαχειριζόμενης μεταναστευτικής πολιτικής.

Εγγυήσεις για τα ασυνόδευτα παιδιά (ά. 10, 17):

- ➔ πριν την έκδοση απόφασης επιστροφής, συνδρομή από άλλους αρμόδιους φορείς λαμβάνοντας δεόντως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού·
- ➔ πριν από την απομάκρυνση παιδιού από το έδαφος κράτους μέλους, οι αρχές θα πρέπει να βεβαιωθούν ότι το παιδί θα επιστραφεί σε μέλος της οικογένειάς του, κηδεμόνα ή επίτροπο, ή σε κατάλληλες δομές υποδοχής στο κράτος επιστροφής·
- ➔ κράτηση μόνο ως έσχατο μέτρο και για το συντομότερο χρονικό διάστημα· ανήλικοι κρατούνται χωριστά από ενήλικες εκτός αν βρίσκονται μαζί με μέλη οικογένειας·
- ➔ οι ανήλικοι υπό κράτηση πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να ασκούν δραστηριότητες αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων κατάλληλων για την ηλικία τους και έχουν, ανάλογα με τη διάρκεια της παραμονής τους, πρόσβαση στην εκπαίδευση·
- ➔ τα παιδιά θα πρέπει να βρίσκονται σε καταλύματα δομών που διαθέτουν εκπαιδευμένο προσωπικό και εγκαταστάσεις κατάλληλες για τις ανάγκες ατόμων της ηλικίας τους·
- ➔ το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχική μέριμνα σε όλες τις διαδικασίες.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 3907/2011, Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ «σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη-μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών» και λοιπές διατάξεις

Σε σχέση με τους ασυνόδευτους ανηλίκους προβλέπονται ειδικές εγγυήσεις για τυχόν επιστροφή τους (σεβασμός στην αρχή μη-επαναπροώθησης, εκτίμηση του βέλτιστου συμφέροντος, εντοπισμός κατάλληλου οικογενειακού περιβάλλοντος ή άλλων υποδομών προστασίας στη χώρα καταγωγής)⁶³.

63. ά. 25 Ν. 3907/2011.

Παιδιά θύματα βίας ή διακρίσεων

ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (UNCAT)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx>

Η UNCAT είναι κοινώς γνωστή ως Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων. Πρόκειται για μια διεθνή συνθήκη που αποσκοπεί στην εξάλειψη των βασανιστηρίων και άλλων πράξεων σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας σε όλο τον κόσμο.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης, ο όρος βασανιστήριο περιλαμβάνει κάθε πράξη με την οποία επιβάλλονται με πρόθεση σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη σε ένα πρόσωπο, με σκοπό την απόσπαση πληροφοριών ή ομολογίας, την τιμωρία για πράξη που φέρεται να έκανε αυτό ή τρίτος, τον εκφοβισμό, τον εξαναγκασμό ή για άλλο σκοπό που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής. Προϋπόθεση είναι ο πόνος ή η οδύνη να επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται οι καταστάσεις πόνου ή οδύνης που είναι απόρροια μιας νόμιμης κύρωσης.

Η τελευταία αυτή περίπτωση τίθεται μόνο για να μην συμπεριλαμβάνονται νόμιμες ποινές, όπως η ποινή της φυλάκισης, η οποία από μόνη η αποστέρηση της ελευθερίας ενός ανθρώπου μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία του⁶⁴. Οι συνθήκες, ωστόσο, αν υπονομεύουν την αν-

64. Βλ. και Council of Europe (2002). The prohibition of torture: A guide to the implementation of Article 3 of the European Convention on Human Rights, Human rights handbook, No.6. Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/168007ff4c>

θρώπινη αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα του ανθρώπου μπορεί να συνιστούν απάνθρωπη και σκληρή μεταχείριση. Η σκληρή, απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία δεν ορίζονται μέσα στη Σύμβαση.

Τα συμβαλλόμενα κράτη της UNCAT δεσμεύονται να λάβουν αποτελεσματικά μέτρα για την αποφυγή κάθε πράξης βασανιστηρίων σε οποιαδήποτε έδαφος υπό τη δικαιοδοσία τους, συμπεριλαμβανομένων:

- ➔ να διασφαλίσει ότι τα βασανιστήρια αποτελούν ποινικό αδίκημα βάσει εθνικού νόμου (ά. 4)·
- ➔ να διασφαλιστεί ότι τα βασανιστήρια αποτελούν αδίκημα, του οποίου ο δράστης μπορεί να εκδοθεί σε άλλη χώρα (ά. 8)·
- ➔ να διερευνά τυχόν ισχυρισμούς για βασανιστήρια (ά. 12 και 13)·
- ➔ να εξασφαλίσουν ότι τα θύματα βασανιστηρίων ή εξαρτώμενοι τους, σε περίπτωση θανάτου τους λόγω βασανιστηρίων, πρέπει να έχουν δικαίωμα αποζημίωσης βάσει νόμου (ά. 14)·
- ➔ να απαγορεύσουν τη χρήση ενώπιον δικαστηρίων αποδεικτικών στοιχείων που έχουν ληφθεί κατόπι βασανισμού (ά. 15)·
- ➔ να απαγορεύσουν την απέλαση, την εκδίωξη ή την επαναπρώθηση ανθρώπων, όπου υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι θα βασανιστούν (ά. 3)·
- ➔ να εκπαιδεύσουν το προσωπικό επιβολής του νόμου, το πολιτικό ή στρατιωτικό προσωπικό, το ιατρικό προσωπικό, τους δημόσιους υπαλλήλους και άλλα πρόσωπα που εμπλέκονται στην κράτηση, την ανάκριση ή τη θεραπεία οποιουδήποτε ατόμου που υπόκειται σε οποιαδήποτε μορφή σύλληψης, κράτησης ή φυλάκισης, στα ανθρώπινα δικαιώματα, το σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την απαγόρευση των βασανιστηρίων (ά. 10)·
- ➔ να επιτηρούν και να εξετάζουν συστηματικά τους κανόνες, τις οδηγίες, τις μεθόδους και τις πρακτικές ανάκρισης προσώ-

πων που τελούν υπό κράτηση ή υφίστανται σωματικό έλεγχο σε οποιοδήποτε έδαφος υπό τη δικαιοδοσία τους, προκειμένου να αποφευχθούν όλες οι πράξεις βασανιστηρίων (ά. 11).

- ➔ να αποτρέψει κάθε πράξη σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας σε οποιαδήποτε έδαφος ή μέρος υπάγεται στη δικαιοδοσία τους και να διερευνήσει τυχόν ισχυρισμούς περί τέτοιας μεταχείρισης (ά. 16).

Η εφαρμογή της UNCAT παρακολουθείται από την Επιτροπή κατά των βασανιστηρίων – ένα σώμα εμπειρογνομόνων στα ανθρώπινα δικαιώματα. Όλα τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να υποβάλλουν κάθε τέσσερα έτη στην Επιτροπή εκθέσεις σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της σύμβασης. Η επιτροπή εξετάζει κάθε έκθεση και απευθύνει τις ανησυχίες και τις συστάσεις της στο συμβαλλόμενο κράτος με τη μορφή «καταληκτικών παρατηρήσεων». Σε συγκεκριμένες περιστάσεις, η Επιτροπή μπορεί να εξετάσει καταγγελίες ή αναφορές από πολίτες που ισχυρίζονται ότι στην εδαφική περιοχή ενός συμβαλλόμενου κράτους γίνονται συστηματικές παραβιάσεις της Σύμβασης και εξουσιοδοτείται να διερευνήσει τους ισχυρισμούς περί συστηματικών βασανιστηρίων – μεταξύ άλλων, με τη συνεργασία του υπό διερεύνηση κράτους αποστέλλοντας μέλη της Επιτροπής για αυτοψία.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας για τη θέσπιση μηχανισμού παρακολούθησης της εφαρμογής της Σύμβασης

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCAT.aspx>

Το Πρωτόκολλο συμπληρώνει τη Σύμβαση με την σύσταση Υποεπιτροπής της Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Εξευτελιστικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (στο εξής αναφερόμενη «Υπο-επιτροπή για την Πρόληψη»). Ο ρόλος

της υποεπιτροπής είναι η διενέργεια τακτικών επισκέψεων μαζί με άλλους φορείς που το κράτος έχει αναγνωρίσει ως επιτηρητές για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης μεταχείρισης σε χώρους όπου άνθρωποι στερούνται την ελευθερία τους. Στέρηση της ελευθερίας σημαίνει οποιαδήποτε μορφή κράτησης ή φυλάκισης ή τον περιορισμό προσώπου, με διαταγή οποιασδήποτε δικαστικής, διοικητικής ή άλλης αρχής, σε δημόσιο ή ιδιωτικό υπό φρούρηση χώρο, τον οποίο το εν λόγω πρόσωπο δεν επιτρέπεται να εγκαταλείψει με τη θέλησή του (ά. 4).

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (CPT)

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67f>

Μετά την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η Σύμβαση θεωρείται ως μία από τις σημαντικότερες συνθήκες του Συμβουλίου της Ευρώπης. Έχει επικυρωθεί από όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (47) και η επικύρωση της αποτελεί προϋπόθεση για την προσχώρηση στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Με τη Σύμβαση ιδρύεται Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που έχει ως σκοπό την ενίσχυση της προστασίας από βασανιστήρια και απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία των ατόμων που στερούνται την ελευθερία τους με τη διενέργεια επισκέψεων και ελέγχων ως προληπτικό μέτρο.

Η εφαρμογή της Σύμβασης παρακολουθείται από την Επιτροπή για την Πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας. Η επιτροπή εξετάζει, μέσω επισκέψεων, τη μεταχείριση των προσώπων που στερούνται την ελευθερία τους με σκοπό την ενίσχυση, αν είναι απαραίτητο, και την προστασία τους από τα βασανιστήρια και από απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση ή τιμωρία.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2013/33/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιатύπωση) (Οδηγία για τις Συνθήκες υποδοχής)

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>

Τα θύματα βασανισμού πρέπει να ταυτοποιούνται άμεσα για να παραπέμπονται για κατάλληλη στέγαση, συμβουλευτική, ιατρική περίθαλψη και άλλη φροντίδα που μπορεί να χρειάζονται (ά. 23 & 25). Όσοι εργάζονται με θύματα βασανισμού θα πρέπει να είναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι και να δεσμεύονται από ρήτρα εμπιστευτικότητας (ά. 25).

Κανονισμός (ΕΕ) 2019/125, για το εμπόριο ορισμένων αντικειμένων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν για τη θανατική ποινή, για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία (κωδικοποίηση)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0125&from=EN>

Ο Κανονισμός εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και καθορίζει τους κανόνες που διέπουν τις συναλλαγές με τρίτες χώρες σε εμπορεύματα που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την επιβολή θανατικής ποινής ή για βασανιστήρια ή άλλη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία και κανόνες που διέπουν την διάθεση ή μεσιτεία, την τεχνική βοήθεια, την κατάρτιση και τη διαφήμιση που σχετίζονται με τέτοια αντικείμενα.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 1782/1988, Κύρωση της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας

N. 4228/2014, Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opensslpdf.pdf?reldoc=y&docid=52d7e2b44>

N. 1949/1991, Κύρωση σύμβασης για την πρόληψη των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

<http://www.ministryofjustice.gr/site/LinkClick.aspx?fileticket=hEuStWL6zsw%3D&tabid=132>

N. 4636/2019, Περί Διεθνούς Προστασίας και άλλες διατάξεις, άρθρο 61 (θύματα βασανιστηρίων και βίας) και άρθρο 104 παρ. 4 (δικαίωμα παραμονής) και άρθρο 68 (δικαίωμα παραμονής αιτούντων - εξαιρέσεις)

Αν κατά τη διαδικασία εξέτασης αιτήματος ασύλου και σε δεύτερο βαθμό δεν τεκμηριώνεται η συνδρομή των προϋποθέσεων χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, η Ανεξάρτητη Επιτροπή Προσφυγών εξετάζει τη συνδρομή των όρων της αρχής της μη επαναπροώθησης, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που κυρώθηκε με τον Ν. 1782/1988, στο άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα που κυρώθηκε με τον Ν. 2462/1997, στα άρθρα 31 και 33 της Σύμβασης της Γενεύης για το Καθεστώς των Προσφύγων του 1951, που κυρώθηκε με το ν.δ. 3989/1959 και στο άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου που κυρώθηκε με το ν.δ. 53/1974. Στην περίπτωση αυτή η Ανεξάρτητη επιτροπή Προσφυγών χορηγεί βεβαίωση περί μη απομάκρυνσης για λόγους ανθρωπιστικούς (κατ' αντιστοιχία της βεβαίωσης αναβολής απομάκρυνσης του ν. 3907/2011).

ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Προαιρετικό πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τη συμμετοχή των παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc-conflict.pdf>

Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο, τα κράτη-μέλη συμφωνούν ότι απαγορεύεται η στρατολόγηση παιδιών κάτω των 18 ετών στο στρατό· σε κάθε περίπτωση διασφαλίζεται ότι παιδιά κάτω των 16 ετών δεν στρατολογούνται και μέχρι τα 18 δεν συμμετέχουν άμεσα σε εχθροπραξίες· και απαγορεύεται στις μη κρατικές ένοπλες ομάδες να στρατολογούν άτομα κάτω των 18 ετών για οποιοδήποτε σκοπό.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 3080/2002, Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, σε σχέση με την ανάμιξη παιδιών σε ένοπλη σύρραξη

ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Σύμβαση του Παλέρμο) και Τρία Πρωτόκολλα (Πρωτόκολλα του Παλέρμο)

Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος

Πρωτόκολλο κατά της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών από τη Γη, τη Θάλασσα και τον Αέρα, που συμπληρώνει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος

Πρωτόκολλο κατά της Παράνομης Κατασκευής και Διακίνησης

Πυροβόλων Όπλων, Τμημάτων και Συστατικών τους και Πυρομαχικών, συμπληρωματικό της Συμβάσεως των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

Η Σύμβαση του Παλέρμο είναι το πρώτο και κύριο διεθνές νομικό κείμενο για την καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, της εμπορίας ανθρώπων της παράνομης διακίνησης μεταναστών, του παράνομου εμπορίου όπλων και της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με αυτή, οργανωμένη εγκληματική ομάδα είναι η «δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος» (ά. 2, περ. α).

Η δομημένη ομάδα είναι εκείνη που δεν σχηματίστηκε τυχαία και ευκαιριακά για την άμεση τέλεση ενός εγκλήματος (ά. 2, περ. γ). Διεθνικής φύσης είναι ένα έγκλημα αν: α) τελείται σε περισσότερα του ενός κράτη, β) τελείται σε ένα κράτος, αλλά σημαντικό τμήμα της προπαρασκευής, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου του λαμβάνει χώρα σε άλλο κράτος, γ) τελείται σε ένα κράτος από οργανωμένη εγκληματική ομάδα που συμμετέχει σε εγκληματικές δραστηριότητες σε περισσότερα του ενός κράτη, ή δ) τελείται σε ένα κράτος, αλλά έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλο κράτος» (ά. 3 παρ.2).

Σύμφωνα με το άρθρο 3, παρ. 1 του σχετικού Πρωτοκόλλου, η εμπορία προσώπων αποτελείται από τρία δομικά συστατικά: τις Πράξεις της στρατολόγησης, μεταφοράς, μετακίνησης, παροχής καταλύματος ή υποδοχής προσώπων· τα Μέσα της απειλής ή της χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, εξαπάτησης, παραπλάνησης, κατάχρησης εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή παροχής ή αποδοχής χρημάτων ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο

άλλου προσώπου –και το Σκοπό της εκμετάλλευσης– εδώ συμπεριλαμβανομένης τουλάχιστον της πορνείας άλλων ή άλλων μορφών γενετήσιας εκμετάλλευσης, της αναγκαστικής εργασίας ή παροχής υπηρεσιών, της δουλείας ή πρακτικών παρόμοιων, της υποτέλειας ή της αφαίρεσης οργάνων.

Ειδικότερα για τα ανήλικα θύματα προβλέπεται ότι η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή υποδοχή παιδιού με σκοπό την εκμετάλλευσή του συνιστά εμπορία ανθρώπων, ακόμη κι αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί κανένα από τα μέσα που αναφέρονται παραπάνω και υπάρχει συναίνεση του παιδιού (ά. 3 παρ. 3 Πρωτ.). Επιπλέον, με το Πρωτόκολλο τα διακινούμενα πρόσωπα αναγνωρίζονται πλέον ως θύματα και όχι ως εγκληματίες, στα οποία κάθε κράτος-μέλος οφείλει να παρέχει υποστήριξη, περίθαλψη και προστασία. Να σημειωθεί εδώ ότι η συγκατάθεση του θύματος της εμπορίας προσώπων για τη σκοπούμενη εκμετάλλευση δεν λαμβάνεται υπόψη όταν έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα μέσα που αναφέρονται παραπάνω (ά. 3 παρ. 2 Πρωτ.).

Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) ενεργεί ως θεματοφύλακας της Σύμβασης του Παλέρμο και των πρωτοκόλλων της.

Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://rm.coe.int/168008371d>

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων συμπληρώνει την προστασία των θυμάτων του αδικήματος, αφού έχει ένα πιο θυματοκεντρικό χαρακτήρα περιλαμβάνοντας αναλυτικότερες διατάξεις για την υποστήριξη των θυμάτων και τη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους και παράλληλα εφαρμόζεται σε όλες τις περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, είτε πρόκειται για διασυνοριακό έγκλημα ή εντός των συνόρων μιας χώρας είτε τελείται από ορ-

γανωμένη εγκληματική ομάδα είτε από μεμονωμένους δράστες. Ακόμη, με τη Σύμβαση αυτή η προστασία των θυμάτων καθίσταται ανεξάρτητη από την άσκηση ποινικής δίωξης σε βάρος δραστών.

Στόχοι της Σύμβασης (ά. 1) είναι η πρόληψη και καταπολέμηση κάθε μορφής εμπορίας ανθρώπων που τελείται είτε μόνο σε μία χώρα είτε σε περισσότερες, είτε από ένα μεμονωμένο δράστη είτε από εγκληματική οργάνωση· η προστασία και υποστήριξη των θυμάτων και μαρτύρων· η αποτελεσματική διερεύνηση και δίωξη των δραστών· η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας για την πάταξη του εγκλήματος.

Η Σύμβαση προβλέπει μία σειρά δικαιωμάτων για τα θύματα εμπορίας:

- ➔ το δικαίωμα αναγνώρισης ως θύματος (ά. 10)·
- ➔ το δικαίωμα προστασίας και υποστήριξης (ά. 11, 12)·
- ➔ το δικαίωμα σε περίοδο ανάκαμψης/περίσκεψης τουλάχιστον 30 ημερών (ά. 13)·
- ➔ το δικαίωμα παραχώρησης ανανεώσιμης άδειας διαμονής (ά. 14)·
- ➔ το δικαίωμα αποζημίωσης για τις ζημιές που υπέστησαν (ά. 15).

Η εφαρμογή της παρακολουθείται από την Ομάδα Εμπειρογνομόνων για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων (GRETA). Η GRETA διεξάγει επισκέψεις και συντάσσει και δημοσιεύει εκθέσεις για κάθε κράτος-μέλος αξιολογώντας τα νομοθετικά και άλλα μέτρα για την εφαρμογή των διατάξεων της σύμβασης σε εθνικό επίπεδο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου (Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0036&from=EL>

Η Οδηγία κατά της Εμπορίας Ανθρώπων ισχύει για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Η Οδηγία θέτει τους κανόνες όσον αφορά τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των ποινών στον τομέα της εμπορίας ανθρώπων. Εισάγει επίσης διατάξεις προκειμένου να ενισχυθεί η πρόληψη αυτού του εγκλήματος και η προστασία και η υποστήριξη των θυμάτων, λαμβανομένης υπόψη της διάστασης του φύλου. Σύμφωνα με την οδηγία, τα θύματα λαμβάνουν υποστήριξη πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την ποινική διαδικασία, έτσι ώστε να μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους που απορρέουν από την ιδιότητα του θύματος. Η υποστήριξη αυτή μπορεί να συνίσταται στην υποδοχή σε ασφαλή καταλύματα ή στην παροχή ιατρικής περίθαλψης και ψυχολογικής υποστήριξης και υπηρεσιών πληροφόρησης και διερμηνείας.

Σε σχέση με τα παιδιά θύματα προβλέπεται (ά. 13-15):

- ➔ Σε περίπτωση αμφιβολίας για την ανηλικότητα ή μη ενός θύματος, αυτό θεωρείται παιδί μέχρι να επιβεβαιωθεί το εντίθετο
- ➔ Διορισμός εκπροσώπου (επιτρόπου)
- ➔ Ατομική αξιολόγηση αναγκών και της κατάστασης του παιδιού προκειμένου να σχεδιαστεί η κατάλληλη παρέμβαση
- ➔ Πρόσβαση στην εκπαίδευση
- ➔ Παροχή δωρεάν νομικής υποστήριξης και εκπροσώπησης για κάθε διαδικασία
- ➔ Ειδικές εγγυήσεις για τις καταθέσεις ενός παιδιού ενώπιον αστυνομικών, εισαγγελικών και δικαστικών αρχών ή άλλων υπηρεσιών.

Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση⁶⁵, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0081&from=EL>

Η Οδηγία ισχύει για όλα τα κράτη μέλη, εκτός από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και τη Δανία. Καθορίζει τους όρους για την έκδοση προσωρινής άδειας διαμονής, ισχύος τουλάχιστον 6 μηνών, που μπορεί να ανανεώνεται. Εκδίδεται εάν η παρουσία του θύματος μπορεί να βοηθήσει στην έρευνα· το θύμα έχει επιδείξει σαφή πρόθεση συνεργασίας· το θύμα διέκοψε κάθε επαφή με εκείνους που ήταν ύποπτοι για τα συγκεκριμένα αδικήματα. Στο άρθρο 10 προβλέπονται ειδικές εγγυήσεις για τα ανήλικα θύματα και συγκεκριμένα για τα ασυνόδευτα.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 3064/2002, Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών, όπως ισχύει

Π.Δ. 233/2003, Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323 Α, 349, 351 και 351 Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002, όπως ισχύει

Ν. 3875/2010, Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις, όπως ισχύει σήμερα

Ν. 4198/2013, Πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώ-

65. Ο όρος αυτός συνιστά την επίσημη ελληνική μετάφραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το "illegal immigration".

πων και προστασία των θυμάτων αυτής και άλλες διατάξεις (εναρμόνισης ελληνικής νομοθεσίας με την οδηγία 2011/36/ΕΕ)

N. 4251/2014, Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης

(ιδίως διατάξεις για διαδικασία χαρακτηρισμού ενός προσώπου ως θύμα εμπορίας, εγγυήσεις για ασυνόδευτο παιδί-θύμα και δικαιώματα θυμάτων).

Ποινικός Κώδικας (N. 4619/2019, όπως τροποποιήθηκε με τον N. 4637/2019), άρθρο 323 Α: Εμπορία ανθρώπων

Η έννοια της «εκμετάλλευσης» περιλαμβάνει τον πορισμό παράνομου περιουσιακού οφέλους από: α) την υπαγωγή του σε καθεστώς δουλείας ή σε παρεμφερείς προς τη δουλεία πρακτικές, β) την υπαγωγή του σε καθεστώς ειλωτείας, γ) την εργασία ή την επαιτεία του θύματος (εργασιακή εκμετάλλευση), δ) την τέλεση εγκληματικών πράξεων από αυτό, ε) την αφαίρεση κυττάρων, ιστών ή οργάνων του σώματος του, στ) την τέλεση από αυτό γενετήσιων πράξεων, πραγματικών ή προσποιητών, ή την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που έχουν ως αποκλειστικό σκοπό τη γενετήσια διέγερση (γενετήσια εκμετάλλευση) ή ζ) τον εξαναγκασμό του σε τέλεση γάμου.

Κώδικας Ποινικής Δικονομίας, άρθρα 227: Ανήλικοι μάρτυρες θύματα προσβολής προσωπικής και γενετήσιας ελευθερίας και 228: Μάρτυρες θύματα εμπορίας ανθρώπων

N. 4636/2019, Περί διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις, ιδίως άρθρο 58 για αναγνώριση και παραπομπή θυμάτων εμπορίας (ευάλωτες ομάδες)

ΚΥΑ 30840 (ΦΕΚ 3003/ Β/ 20-09-2016) για τη σύσταση, λειτουργία και διαχείριση του Εθνικού Μηχανισμού Αναφοράς για την αναγνώριση και παραπομπή θυμάτων εμπορίας ανθρώπων (ΕΜΑ) από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης υπό το συντονισμό του Γραφείου του Εθνικού Εισηγητή για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων

N. 3811/2009, Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις, όπως ισχύει σήμερα (τελευταία τροποποίηση με τον Ν. 4531/2018)

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/135880/nomos-3811-2009

N. 4478/2017, Μέρος IV: Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της Απόφασης Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις

N. 3226/2004, Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις

Αν κατά τη διαδικασία ταυτοποίησης διαπιστωθεί ότι ανήλικος είναι θύμα κακομεταχείρισης, εκμετάλλευσης ή βασανιστηρίων, τότε του παρέχεται κατάλληλη φροντίδα και θεραπεία. Για θύματα εμπορίας ανθρώπων ενημερώνεται άμεσα το Εθνικό Σύστημα Αναφοράς και Παραπομπής Θυμάτων Εμπορίας Ανθρώπων⁶⁶. Όταν το θύμα εμπορίας είναι ασυνόδευτος ανήλικος⁶⁷, σύμφωνα με το άρθρο 49 του Ν. 4251/2014, η Εισαγγελία προβαίνει σε κάθε αναγκαία ενέργεια για να προσδιορίσει την ταυτότητα και την ιθαγένειά του και να θεμελιώσει το γεγονός ότι δεν συνοδεύεται· καταβάλλει κάθε προσπάθεια για τον εντοπισμό της οικογένειάς του και λαμβάνει αμέσως τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσει τη νομική του εκπροσώπηση. Όταν δεν εντοπίζεται οικογένεια ή ο επαναπατρισμός δεν εξυπηρετεί το συμφέρον του παιδιού, ο αρμόδιος Εισαγγελέας Ανηλίκων ή, ελλείψει αυτού, Πρωτοδικών μπορεί να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του μέχρι την έκδοση απόφασης από το δι-

66. ά. 58 παρ. 5 Ν. 4636/2019. Βλ. και Ν. 4198/2013 ά. 6

67. Αν υπάρχει αμφιβολία για την ανηλικότητα ή όχι του θύματος, αλλά αυτό μπορεί να θεωρηθεί βάσιμα ότι είναι κάτω των 18, τότε θεωρείται ανήλικος και του παρέχονται όλα τα ειδικά μέτρα προστασίας μέχρι να εξακριβωθεί η πραγματική του ηλικία, Π.Δ. 233/2003, α. 5, όπως τροπ. με το Ν. 3875/2010. Βλ. και ά. 69 παρ. 8 Ν.4478/2017

καστήριο, στο οποίο πρέπει να απευθυνθεί εντός 30ημερών, για το διορισμό επιτρόπου σύμφωνα με τα οριζόμενα στον Αστικό Κώδικα. Θύμα εμπορίας ανθρώπων χαρακτηρίζεται κάποιος με πράξη του Εισαγγελέα είτε έλπειται από συνεργασία με τις δικαστικές αρχές είτε κατόπιν γνωμάτευσης από δύο επιστήμονες ψυχικής υγείας⁶⁸. Παρέχεται προθεσμία περίσκεψης μέχρι και 5 μήνες, προκειμένου να αποφασίσει το θύμα να συνεργαστεί με τις δικαστικές αρχές⁶⁹.

Μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τα άρθρα 49-53 του Κώδικα Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης⁷⁰, καθώς και του Π.Δ. 233/2003 που ρυθμίζει όλα τα ζητήματα αρωγής που λαμβάνουν τα θύματα των σχετικών εγκλημάτων⁷¹, το θύμα εμπορίας ανθρώπων έχει πολύ βασικά δικαιώματα σε υποστήριξη, προστασία και παροχές από το κράτος.

Συγκεκριμένα, έχει δικαίωμα να ενημερώνεται σχετικά με τα νόμιμα δικαιώματά του και τις υπηρεσίες που παρέχονται, όπως και να λαμβάνει κάθε αναγκαία βοήθεια και να επικοινωνεί μέσω διερμηνέα⁷², αν δεν γνωρίζει την ελληνική γλώσσα⁷³. Έχει πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και σε υπηρεσίες ψυχολογικής υποστήριξης κι έχει πρόσβαση στην εκπαίδευση. Παράλληλα, έχει δικαίωμα σε ικανές συνθήκες διαβίωσης, σε προστασία και ασφάλεια και δεν απελαύνεται. Ακόμη κι αν έχει εκδοθεί σε βάρος του απόφαση απέλασης, έχει δικαίωμα να αιτηθεί για άδεια διαμονής στη βάση ανθρωπιστικών λόγων⁷⁴.

Ειδικά μέτρα λαμβάνονται και για τη συμμετοχή του ανήλικου

68. Ν. 4251/2014, ά. 1, παρ. 1 περ. ια.

69. Ν. 4251/2014, ά. 49

70. Ν. 4251/2014

71. «Προστασία και αρωγή κατά το άρθρο 12 του ν.3064/2002 (ΦΕΚ 248 Α') στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323,323Α,323Β,348Α,349,351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα, και των άρθρων 87 παράγραφοι 5 και 6 και 88 του ν. 3386/2005».

72. Βλ. και ά. 60 Ν. 4478/2017.

73. Με το ά. 59 του Ν. 4478/2017 τα θύματα εν γένει έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται για την υπόθεσή τους.

74. ά. 49 παρ. 3, ά. 50 παρ. 1, ά. 52 και ά. 53

θύματος προσβολής της προσωπικής και της γενετήσιας ελευθερίας ή της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής στην ποινική διαδικασία⁷⁵. Μάλιστα, με το Ν. 4478/2017⁷⁶ συστήνονται αυτοτελή γραφεία προστασίας ανήλικων θυμάτων «Σπίτια του Παιδιού» στις Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων και Κοινωνικής Αρωγής Αθηνών, Θεσσαλονίκης, Πειραιά, Πατρών και Ηρακλείου με αρμοδιότητα τη συνολική υποστήριξη του θύματος⁷⁷. Επιπλέον, θέλοντας ο νομοθέτης να προστατεύσει την ιδιωτική ζωή του παιδιού, αλλά και να εγγυηθεί για την ασφάλειά του, τιμωρεί όποιον διαρρεύσει στοιχεία που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην αποκάλυψη της ταυτότητας του ανήλικου θύματος καθ' όλη τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας⁷⁸.

Εκτεταμένες προβλέψεις για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, χωρίς όμως κυρώσεις, συμπεριλαμβάνονται και στο ά. 67 του Ν. 4478/2017. Αν κρίνεται απαραίτητο μπορεί να διατάσσεται η απομάκρυνση του δράστη και η απαγόρευση της επικοινωνίας⁷⁹. Επιπροσθέτως, το θύμα εμπορίας ανθρώπων έχει δικαίωμα σε δωρεάν νομική βοήθεια για τις ποινικές και αστικές αξιώσεις του, είτε έπεται από αίτησή του ή είτε αυτεπαγγέλτως από τον εισαγγελέα, ανακριτή, δικαστικό συμβούλιο ή δικαστήριο – ανάλογα με το στάδιο που βρίσκεται η υπόθεση και αναγνωρίζεται η συγκεκριμένη ανάγκη⁸⁰.

Ακόμη, έχει τη δυνατότητα να ζητήσει χρηματική αποζημίωση από το δράστη βάσει του Αστικού Κώδικα⁸¹. Στις περιπτώσεις που ο δράστης δεν είναι γνωστός ή ο δράστης δεν έχει τους πόρους να αποζημιώσει το θύμα ή έχει περατωθεί οριστικά η

75. ά. 68 παρ 3 & 69 παρ. 3 του Ν. 4478/2017, ΚΠΔ 227 και 228., ΠΚ 352 Α.

76. με τον οποίο εναρμονίστηκε η ελληνική νομοθεσία με την οδηγία 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας

77. ά. 74.

78. ΠΚ 352 Β

79. ΠΚ ά. 352 Α παρ. 4

80. α. 1 παρ. 3 του ν. 3226/2004, όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3875/2010

81. Π.χ. ά. 932 ΑΚ χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω της άδικης πράξης που τελέστηκε σε βάρος του, ή ά. 914 ΑΚ.

ποινική δίωξη του δράστη απαλλάσσοντας τον, το θύμα μπορεί να αιτηθεί στην Ελληνική Αρχή Αποζημίωσης εντός ενός έτους από το συμβάν, με την υποβολή σχετικών δικαιολογητικών ή και ακροάσεων του θύματος ή άλλων μαρτύρων για να του καταβληθεί αποζημίωση⁸². Οι ανακριτικές, προανακριτικές και εισαγγελικές αρχές έχουν την υποχρέωση να ενημερώνουν το θύμα γι' αυτή τη δυνατότητα και τη διαδικασία άσκησης του δικαιώματός του για αποζημίωση⁸³.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΡΝΕΙΑ, ΠΑΙΔΙΚΗ ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPSCCRC.aspx>

Με το 2^ο Προαιρετικό Πρωτόκολλο πρώτη φορά ρυθμίζονται συγκεκριμένα ζητήματα σχετικά με τη σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση παιδιών και την παιδική πορνογραφία. Η εφαρμογή της Σύμβασης παρακολουθείται από την Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Σύμβαση για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης (Σύμβαση Lanzarote)

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/0900001680084822>

⁸². Ν. 3811/2009 «Αποζημίωση των θυμάτων εγκλημάτων βίας από πρόθεση (Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 29ης Απριλίου 2004) και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει σήμερα.

⁸³. Ν. 3811/2009, ά. παρ. 3.

Η Σύμβαση Lanzarote συμπληρώνει την Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ά 19, 34 και 39 ΔΣΔΠ) και το 2^ο Προαιρετικό Πρωτόκολλο αυτής αναπτύσσοντας με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τα πρότυπα που περιλαμβάνονται εκεί σε σχέση με την πρόληψη, διεθνή συνεργασία, δίωξη και τιμωρία δραστών, προστασία και αποκατάσταση του θύματος).

Αναγνωρίζεται ιδίως ο κίνδυνος κακοποίησης από πρόσωπο του κύκλου εμπιστοσύνης του παιδιού και τα κράτη μέλη δεσμεύονται να προβλέπουν ρητά τέτοιες περιπτώσεις ως επιβαρυντικές. Η Επιτροπή της Σύμβασης παρακολουθεί την εφαρμογή της σύμβασης σε κάθε συμβαλλόμενο κράτος.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2011/93/ΕΕ σχετικά με την καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2004/68/ΔΕΥ του Συμβουλίου

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011L0093&from=EL>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες μέλη της ΕΕ και θεσπίζει κοινούς κανόνες σχετικά με το ποιες συμπεριφορές που αφορούν την σεξουαλική κακοποίηση ή εκμετάλλευση ενός παιδιού ή την πορνογραφία με παιδιά πρέπει να τιμωρούνται, τον ορισμό των αδικημάτων αυτών και των ελάχιστων ποινών που θα πρέπει να συνεπάγονται.

Τιμωρούνται τόσο οι αναπαραστάσεις όσο και οι εικόνες ή παραστάσεις με πραγματικά παιδιά. Εισάγει επίσης διατάξεις για την ενίσχυση της πρόληψης αυτών των εγκλημάτων και την προστασία των θυμάτων τους⁸⁴.

84. Βλ. ιδίως ά. 18-20.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 3625/2007, Κύρωση, εφαρμογή του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία και άλλες διατάξεις

N. 3727/2008, Κύρωση και εφαρμογή της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των παιδιών κατά της γενετήσιας εκμετάλλευσης και κακοποίησης, μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης και την αποσυμφόρηση των καταστημάτων κράτησης και άλλες διατάξεις

N. 4267/2014, Καταπολέμηση της σεξουαλικής κακοποίησης και εκμετάλλευσης παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας και άλλες διατάξεις

Ποινικός Κώδικας, 19^ο Κεφάλαιο: Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, (ά. 336-353)

Τα ανωτέρω διεθνή και ευρωπαϊκά νομικά κείμενα επηρέασαν πολύ την ελληνική νομοθεσία και οδήγησαν σε πολλές τροποποιήσεις του Ποινικού Κώδικα και Κώδικα Ποινικής δικονομίας.

Η ηλικία συναίνεσης για σεξουαλική πράξη στην Ελλάδα είναι τα 15 έτη.

ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης)

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168008482e>

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης είναι το πρώτο νομικά δεσμευτικό μέσο που δημιουργεί ένα ολοκληρωμένο νομικό πλαίσιο

σιο και μία στρατηγική προσέγγιση για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και επικεντρώνεται στην πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας, στην προστασία των θυμάτων και στη δίωξη των δραστών.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης (περ.α), η «βία κατά των γυναικών» νοείται ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μία μορφή διάκρισης κατά των γυναικών και σημαίνει όλες τις πράξεις μίας βίας βασιζόμενης στο φύλο οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα, φυσική, σεξουαλική, ψυχολογική ή οικονομική βλάβη ή πόνο για τις γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τοιούτων πράξεων, τον εξαναγκασμό ή την αυθαίρετη αποστέρηση της ελευθερίας, είτε αυτή συμβαίνει στο δημόσιο ή τον ιδιωτικό βίο. Η βία κατά των γυναικών που βασίζεται στο φύλο σημαίνει τη βία η οποία έχει ως αντικείμενο τη γυναίκα για μόνο το λόγο ότι είναι γυναίκα ή η οποία επηρεάζει τη γυναίκα κατά τρόπο δυσανάλογο (ά. 3 περ. δ).

Ο όρος «ενδοοικογενειακή βία» σημαίνει όλες τις πράξεις φυσικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής ή οικονομικής βίας οι οποίες συμβαίνουν εντός της οικογένειας ή οικογενειακής μονάδας ή μεταξύ πρώην ή νυν συζύγων ή συντρόφων, ανεξάρτητα ή όχι του κατά πόσο ο δράστης μοιράζεται ή έχει μοιρασθεί την ίδια κατοικία με το θύμα (ά. 3 περ. β). Στον όρο «γυναίκες» συμπεριλαμβάνονται και τα κορίτσια κάτω των 18 ετών (ά. 3 περ. στ.).

Οι κύριες υποχρεώσεις των Συμβαλλομένων Κρατών της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης είναι:

- ➔ να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να προωθήσουν και να προστατεύσουν το δικαίωμα όλων, ιδιαίτερα των γυναικών, να ζουν χωρίς βία τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή (ά. 4).
- ➔ να μεριμνούν δεόντως την πρόληψη της βίας, την προστασία των θυμάτων και τη δίωξη των δραστών (ά. 5).
- ➔ να ποινικοποιήσουν τα αδικήματα που σχετίζονται με τη βία κατά των γυναικών, συμπεριλαμβανομένων: ψυχολογικής

βίας, καταδίωξης, σωματικής βίας, σεξουαλικής βίας, συμπεριλαμβανομένου του βιασμού, που καλύπτει ρητά όλες τις εμπλοκές σε μη συναινετικές πράξεις σεξουαλικής φύσεως με πρόσωπο, τον εξαναγκασμό του γάμου· τον ακρωτηριασμό των γυναικείων γεννητικών οργάνων, την αναγκαστική άμβλωση και την αναγκαστική στειρώση (άρ. 33-39).

Τα συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των θυμάτων, συμπεριλαμβανομένων των ειδικών αναγκών τους ως μαρτύρων, σε όλα τα στάδια της διερεύνησης και της ποινικής διαδικασίας· ειδικότερα:

- ➔ παρέχοντας στα θύματα προστασία από εκφοβισμό, αντίποινα και επανειλημμένες θυματοποιήσεις·
- ➔ εξασφαλίζοντας ότι τα θύματα ενημερώνονται όταν ο δράστης διαφεύγει ή απελευθερώνεται προσωρινά ή οριστικά·
- ➔ ενημερώνοντας τα θύματα σχετικά με τα δικαιώματά τους και τις υπηρεσίες που είναι διαθέσιμες·
- ➔ δίνοντας στα θύματα την ευκαιρία να εισακουστούν οι απόψεις, οι ανάγκες και οι ανησυχίες τους απευθείας ή μέσω εκπροσώπου και να μπορούν να προσκομίσουν αποδείξεις και τεκμήρια·
- ➔ παρέχοντας στα θύματα κατάλληλες υπηρεσίες υποστήριξης, ώστε τα δικαιώματα και τα συμφέροντά τους να εκπροσωπούνται δεόντως και να λαμβάνονται υπόψη·
- ➔ λαμβάνοντας μέτρα για την προστασία της ιδιωτικής ζωής του θύματος (καμία δημοσίευση στοιχείων που μπορεί να οδηγήσει σε ταυτοποίηση)·
- ➔ διασφαλίζοντας την αποφυγή, όπου είναι δυνατόν, της επαφής μεταξύ θύματος και δραστών στα δικαστήρια ή στις εγκαταστάσεις των ανακριτικών ή αστυνομικών αρχών·
- ➔ παρέχοντας στα θύματα ανεξάρτητους και κατάλληλους διερμηνείς όταν συμμετέχουν στην ποινική διαδικασία είτε απλώς προσκομίζουν αποδεικτικά στοιχεία·

- ➔ επιτρέποντας στα θύματα να καταθέτουν στο δικαστήριο χωρίς φυσική παρουσία ή τουλάχιστον χωρίς να είναι ενώπιον του φερόμενου ως δράστη, ιδίως μέσω της χρήσης κατάλληλων τεχνολογιών επικοινωνίας, εφόσον υπάρχουν·
- ➔ λαμβάνοντας ειδικά μέτρα προστασίας και εγγυήσεις όταν το θύμα είναι παιδί, λαμβάνοντας πάντα υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης αναθέτει σε ανεξάρτητο όργανο εμπειρογνομόνων την παρακολούθηση της εφαρμογής της Σύμβασης, την Ομάδα Εμπειρογνομόνων για τη Δράση κατά της Βίας κατά των Γυναικών και της Οικιακής Βίας (GREVIO).

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 4531/2018, Μέρος Ι: Κύρωση της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας κατά των γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας και προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/354118/nomos-4531-2018

N. 3500/2006, Για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής βίας και άλλες διατάξεις

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/154457/nomos-3500-2006

Αστικός Κώδικας, οικογενειακό δίκαιο

Ποινικός Κώδικας

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/529099/nomos-4619-2019

Οι νόμοι που αφορούν την καταπολέμηση της ενδοοικογενειακής βίας είναι ο Ν. 3500/2006 και ο Ν. 4531/2018. Τα μέτρα που λαμβάνονται μπορεί να είναι προσωρινά αλλά και μόνιμα και εφαρμόζονται είτε στη διαδικασία των πολιτικών δικαστηρίων είτε στην ποινική διαδικασία.

Στο πλαίσιο της γονικής μέριμνας, μέτρα λαμβάνονται όταν οι γονείς «παραβαίνουν τα καθήκοντα που τους επιβάλλει του λειτούργημά τους»⁸⁵, δηλαδή ακόμη κι όταν δεν υπάρχει βία, αλλά πλημμελής εκπλήρωση των γονεϊκών υποχρεώσεων των γονέων/φροντιστών⁸⁶.

Επίσης, να σημειωθεί ότι η σωματική τιμωρία ανηλίκου απαγορεύεται και ότι με το πνεύμα του Ν. 4531/2018 γίνεται αντιληπτό ότι σε σχέση με ποινικά αδικήματα ή παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν μπορεί να γίνει επίκληση πολιτισμικών εθίμων και παραδόσεων⁸⁷.

Βάσει του 1532 παρ. 3 του Αστικού Κώδικα, αν υφίσταται άμεσος κίνδυνος για τη σωματική ή ψυχική υγεία του παιδιού, ο εισαγγελέας μπορεί να διατάσσει κάθε πρόσφορο μέτρο για την προστασία του, μέχρι την έκδοση αποφάσεως του δικαστηρίου, στο οποίο πρέπει να απευθυνθεί έως 30 ημερών. Ακόμη, μπορεί το δικαστήριο να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα για την απομάκρυνση του δράστη από την κατοικία, την απαγόρευση προσέγγισης χώρων κατοικίας, σχολείων και δομών φιλοξενίας⁸⁸. Την ίδια στιγμή είναι δυνατόν να προχωρήσει η διαδικασία για αφαίρεση επιμέλειας⁸⁹.

Σύμφωνα με το άρθρο 18 του Ν. 3500/2006, σε οποιαδήποτε φάση της ποινικής διαδικασίας⁹⁰ βρίσκεται μία υπόθεση εγκλήματος ενδοοικογενειακής βίας, αν κρίνεται απαραίτητο για τη σωματική και ψυχική υγεία του θύματος, είναι δυνατόν να επιβληθεί στον κατηγορούμενο από τον αρμόδιο εφαρμοστή του νόμου⁹¹ ο περιοριστικός όρος της απομάκρυνσής του από την

85. ά. 1532 ΑΚ «κακή άσκηση γονικής μέριμνας». Βλ. ά. 1518 ΑΚ.

86. π.χ. ακαταλληλότητα γονέα ή παραμέληση παιδιού λόγω χρήσης ουσιών ή ψυχικών διαταραχών ή έπειτα από αίτηση των ιδίων των γονέων

87. Βλ. ά. 2 Ν. 4531/2018, ά. 315 ΠΚ για την απαγόρευση του ακρωτηριασμού των γυναικείων γεννητικών οργάνων

88. ά. 735 Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Μπορεί ακόμη να ζητηθεί να εκδοθεί προσωρινή διαταγή μέχρι την εκδίκαση των ασφαλιστικών μέτρων (ά. 691 παρ. 2 και 4 ΚΠολΔ).

89. ΑΚ 1533

90. Προκαταρκτική εξέταση, προδικασία, ακροατήριο.

91. Εισαγγελέας, ανακριτής, δικαστικό συμβούλιο, δικαστήριο.

οικογενειακή κατοικία, η μετοίκησή του, η απαγόρευση να προσεγγίζει χώρους κατοικίας, εκπαιδευτηρίων και δομές φιλοξενίας, για όσο διάστημα απαιτείται και μέχρι την έκδοση οριστικής απόφασης ή άλλης διαταγής. Ο φροντιστής σε δομή παροχής υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας εντάσσεται στο πλαίσιο της οικογένειας και έτσι τιμωρείται βαρύτερα για αξιόποινες πράξεις που μπορεί να τελέσει σε βάρος ενός παιδιού⁹².

ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση σχετικά με την απαγόρευση και την άμεση δράση για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους (Σύμβαση ILO 182)

Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 94/33/ΕΚ για την προστασία των νέων κατά την εργασία

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:31994L0033&from=EL>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 4636/2019, Περί διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις, άρθρο 27 (πρόσβαση στην απασχόληση) και άρθρο 53 (απασχόληση για τους αιτούντες διεθνή προστασία)

92. Π.χ. ά. 6 παρ. 5 Ν. 3500/2006 (ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη).

N. 4375/2016, Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με τις κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)» (L 180/29.6.2013), διατάξεις για την εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας και άλλες διατάξεις, όπως ισχύει σήμερα, άρθρο 69 (Εργασία δικαιούχων διεθνούς προστασίας, κατόχων άδειας διαμονής για ανθρωπιστικούς λόγους και των μελών οικογένειάς τους)

N. 3850/2010, Κύρωση του Κώδικα νόμων για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, όπως ισχύει σήμερα (τροποποιήσεις με τον ν. 4579/2018)

Νόμος 3144/2003, Κοινωνικός διάλογος για την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία και άλλες διατάξεις, άρθρο 4: Προστασία εργαζομένων ανηλίκων

N. 2918/2001, Κύρωση της Διεθνούς Σύμβασης εργασίας 182 για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών και την άμεση δράση με σκοπό την εξάλειψή τους

Π.Δ. 62/1998, Μέτρα για την προστασία των νέων κατά την εργασία, σε συμμόρφωση με την οδηγία 94/33/ ΕΚ, όπως ισχύει με την τροποποίηση με το Π.Δ. 52/2015

N. 1837/1989, Για την προστασία των ανηλίκων κατά την απασχόληση

<https://www.ypakp.gr/uploads/files/2524.pdf>

Στο κεφάλαιο Η' (άρθρα 50-68) του νόμου 3850/2010 ρυθμίζονται συγκεντρωτικά όλα τα θέματα που αφορούν κάθε μορφή απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης των ανηλίκων, δηλαδή ατόμων κάτω των δεκαοκτώ ετών. Από τις ρυθμίσεις του νόμου εξαιρούνται οι οικογενειακού χαρακτήρα ελαφριές και περιστασιακές εργασίες στον γεωργικό, δασικό και κτηνοτροφικό τομέα (εφόσον τελούνται κατά τη διάρκεια της ημέρας).

Οι ανήλικοι κάτω των 15 ετών απαγορεύεται να απασχολούνται

σε οποιαδήποτε εργασία, εκτός αν πρόκειται για καλλιτεχνικές ή παρεμφερείς δραστηριότητες (π.χ. διαφήμιση), από τις οποίες δεν απειλείται η σωματική και η ψυχική τους υγεία ή η ηθική τους και δεν ξεπερνούν τις δύο μέχρι πέντε ώρες ημερησίως ανάλογα με την ηλικία.

Σε κάθε περίπτωση είναι παράνομο να απασχολούνται ανήλικοι σε εργασίες «επικίνδυνες, βαριές ή ανθυγιεινές, καθώς και σε εργασίες που βλάπτουν την ψυχική τους υγεία και γενικά εμποδίζουν την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους», καθώς και να εργάζονται τη νύχτα (ειδικά από τις δέκα το βράδυ μέχρι τις έξι το πρωί).

Παιδιά κάτω των 16 ετών, καθώς και παιδιά που φοιτούν σε κάθε τύπου σχολείο, δεν επιτρέπεται να απασχολούνται πάνω από έξι ώρες την ημέρα και τριάντα ώρες τη βδομάδα. Όλοι οι ανήλικοι εργαζόμενοι δικαιούνται δώδεκα ώρες ξεκούρασης τη μέρα. Κατά τα λοιπά, οι ανήλικοι εργαζόμενοι δικαιούνται και αυτοί, όπως και οι ενήλικοι εργαζόμενοι, βιβλιάριο εργασίας, αποδοχές και άδειες (με ειδική πρόβλεψη για άδειες λόγω σπουδών στο σχολείο).

Επίσης, απαγορεύεται να είναι εργοδότες ανηλίκων άτομα που έχουν καταδικαστεί για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και γενετήσιας εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής ή για εγκλήματα παρασκευής, εμπορίας ή συνταγογράφησης ναρκωτικών ουσιών.

Τέλος, ήδη στο νόμο 3730/2008 για την προστασία ανηλίκων από τον καπνό και τα αλκοολούχα ποτά γίνεται ειδική μνεία για την απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής απασχόληση των ανηλίκων σε κέντρα διασκεδάσεως και αμιγή μπαρ (άρθρο 4).

ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Διεθνής Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών φυλετικών διακρίσεων (ICERD)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cerd.aspx>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (Οδηγία Φυλετικών Διακρίσεων)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0043&from=el>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 927/1979, Περί κολασμού πράξεων ή ενεργειών αποσκοπούσων εις φυλετικές διακρίσεις, όπως ισχύει σήμερα μετά τις τροποποιήσεις με τους Ν. 4285/2014 και Ν. 4491/2017 (αντιρατσιστικός νόμος)

Ν. 4443/2016, Μέρος Ι: Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ΕΕ περί μέτρων που διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων

Ποινικός Κώδικας ά. 82 Α: Έγκλημα με ρατσιστικά χαρακτηριστικά

Με το άρθρο 82 Α ΠΚ τιμωρείται βαρύτερα το πρόσωπο που έχει τελέσει έγκλημα κατά ενός προσώπου, η επιλογή του οποί-

ου έγινε λόγω των χαρακτηριστικών φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκείας, αναπηρίας, γενετήσιου προσανατολισμού, ταυτότητας ή χαρακτηριστικών φύλου.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΛΟΓΩ ΦΥΛΟΥ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW)

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx>

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η Οδηγία 2004/113/ΕΚ για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών (Οδηγία για τις Διακρίσεις λόγω Φύλου)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0113&from=EL>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Ν. 1342/1983, Κύρωση της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών

Ν. 2952/2001, Κύρωση του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών

Ν. 3769/2009, Εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών και άλλες διατάξεις, προσαρμογή ελληνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία 2004/113/ΕΚ

Προστασία προσωπικών δεδομένων

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Σύμβαση για την Προστασία των Ατόμων σε σχέση με από την Αυτόματη Επεξεργασία Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα

(Σύμβαση 108), όπως τροποποιήθηκε το 2018 με το Πρωτόκολλο τροποποίησης

Συμβούλιο της Ευρώπης

https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016807c65bf

Η Ελλάδα έχει κυρώσει τη Σύμβαση του 1980, έχει υπογράψει το Πρωτόκολλο τροποποίησης αλλά ακόμη δεν το έχει κυρώσει με νόμο.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Κανονισμός (ΕΕ) για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>

Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) και εγγυάται την προστασία δεδομένων και την ιδιωτική ζωή για όλους τους πολίτες της ΕΕ και του ΕΟΧ. Θέτει αυστηρούς κανόνες σχετικά με την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την κυκλοφορία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Νόμος 4624/2019, Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, μέτρα εφαρμογής του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και ενσωμάτωση στην εθνική νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/680 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Απριλίου 2016 και άλλες διατάξεις

Πρόσβαση στη δικαιοσύνη

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών

Συμβούλιο της Ευρώπης

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007cdaf>

Αφορά τις διαδικασίες ενώπιον δικαστηρίου για οικογενειακές υποθέσεις.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού για τη Διαδικασία Αναφορών

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPICCRC.aspx>

Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει το 3^ο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση που ψήφισε η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2011 και τέθηκε σε ισχύ το 2014, με το οποίο η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού δέχεται αναφορές από τα ίδια τα παιδιά για παραβιάσεις δικαιωμάτων του παιδιού από το κράτος-μέλος.

Πρώτο Προαιρετικό Πρωτόκολλο στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, για τη διαδικασία αναφορών

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/OPCCPR1.aspx>

Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν την αρμοδιότητα της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών για την εξέταση καταγγελιών παραβίασης δικαιωμάτων όπως αυτά θεμελιώνονται στο Διεθνές Σύμφωνο από πολίτες. Η Επιτροπή γνωστοποιεί στο κράτος μέλος τις καταγγελίες που δεχθεί σε βάρος του και εκείνο πρέπει να απαντήσει εντός έξι μηνών. Μετά

από εξέταση, η Επιτροπή πρέπει να διαβιβάσει τα συμπεράσματά της στο κράτος μέλος και στον καταγγέλλοντα.

Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, για τη διαδικασία αναφορών

Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών

https://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=46

Τα κράτη μέλη της Σύμβασης αναγνωρίζουν την αρμοδιότητα της Επιτροπής για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία να δέχεται και να εξετάζει τις καταγγελίες από πολίτες ή ομάδες πολιτών που παραβιάζονται τα δικαιώματα τους όπως αυτά θεμελιώνονται μέσα στη Σύμβαση.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Οδηγία 2002/8/ΕΚ για βελτίωση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη επί διασυννοριακών διαφορών μέσω της θέσπισης στοιχειωδών κοινών κανόνων σχετικά με το ευεργέτημα πενίας στις διαφορές αυτές (Οδηγία για το Ευεργέτημα Πενίας)

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0008&from=EL>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από τη Δανία και θεσπίζει το δικαίωμα νομικής αρωγής στους πολίτες της ΕΕ και στους υπηκόους τρίτων χωρών που ζουν στην ΕΕ, οι οποίοι δεν μπορούν να πληρώσουν νομική εκπροσώπηση.

Το ευεργέτημα πενίας μπορεί να περιλαμβάνει (ά. 2):

- ➔ νομικές συμβουλές·
- ➔ νομική βοήθεια και εκπροσώπηση στο δικαστήριο·
- ➔ απαλλαγή από τα δικαστικά τέλη·

- ➔ απαλλαγή από ορισμένες αμοιβές σε διεθνείς υποθέσεις (π.χ. διερμηνεία, μετάφραση, ταξίδια).

Οδηγία 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαισίου 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (Οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=el>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και θεσπίζει τα πρότυπα που πρέπει να τηρούν τα κράτη μέλη σε σχέση με την υποστήριξη και προστασία των θυμάτων εγκλημάτων, καθώς και τη συμμετοχή τους στην ποινική διαδικασία.

Ως θύμα ορίζεται α) το φυσικό πρόσωπο που έχει υποστεί βλάβη, συμπεριλαμβανομένης σωματικής, ψυχικής ή συναισθηματικής βλάβης ή οικονομικής ζημίας που προκλήθηκε άμεσα από ποινικό αδίκημα· β) τα μέλη της οικογένειας ενός προσώπου του οποίου ο θάνατος προκλήθηκε άμεσα από ποινικό αδίκημα και που υπέστησαν βλάβη ως αποτέλεσμα του θανάτου του (ά. 2).

Η Οδηγία θεσπίζει ειδικές εγγυήσεις για τους ανηλίκους και τους ασυνόδευτους ανηλίκους. Τα κράτη μέλη πρέπει να διασφαλίζουν ότι:

- ➔ όταν η ηλικία ενός θύματος είναι αβέβαιη και υπάρχουν λόγοι να πιστεύεται ότι το θύμα είναι παιδί, το θύμα λαμβάνεται ως παιδί (ά. 24)·
- ➔ το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού αποτελεί πρωταρχική μέριμνα και αξιολογείται σε ατομική βάση λαμβάνοντας δεόντως υπόψη την ηλικία, την ωριμότητα, τις απόψεις, τις ανάγκες και τις ανησυχίες του παιδιού. Το παιδί και ο νόμιμος κηδεμόνας ή επίτροπος ενημερώνονται για τυχόν μέτρα ή δικαιώματα που αφορούν ειδικά το παιδί (ά. 1)·

- ➔ το παιδί θύμα να μπορεί να ακουστεί κατά τη διάρκεια ποινικής διαδικασίας και μπορεί να παράσχει αποδεικτικά στοιχεία. Λαμβάνεται υπόψη η ηλικία και η ωριμότητα του παιδιού (ά. 10).
- ➔ η ιδιωτική ζωή του παιδιού προστατεύεται με τη μη δημοσίευση πληροφοριών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ταυτοποίηση του θύματος (ά. 21).
- ➔ παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας λαμβάνοντας υπόψη την ευαλωτότητα των παιδιών θυμάτων σε δευτερογενή θυματοποίηση, εκβιασμό ή αντίποινα (ά. 22).
- ➔ σε ποινικές έρευνες, όλες οι συνεντεύξεις με το παιδί-θύμα μπορούν να καταγράφονται οπτικοακουστικά και οι καταγεγραμμένες αυτές συνεντεύξεις μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία σε ποινικές διαδικασίες (ά. 24).
- ➔ διορίζεται εκπρόσωπος ή επίτροπος για παιδιά που το συμφέροντά τους δεν εκπροσωπούνται ή είναι σε σύγκρουση με αυτά των νόμιμων κηδεμόνων τους, σε ποινικές έρευνες και διαδικασίες (ά. 24).
- ➔ ότι το παιδί-θύμα έχει δικαίωμα σε δικηγόρο, σε νομικές συμβουλές και νομική εκπροσώπηση, στο δικό του όνομα, όταν ιδίως υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων με τους νόμιμους κηδεμόνες του (ά. 24).

Οδηγία 2010/64/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία (Οδηγία Δίκαιης Δίκης)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0064&from=EN>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και καθιερώνει την υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίζουν ότι οι ύποπτοι ή κατηγορούμενοι που δεν μιλούν ή δεν κατανοούν τη γλώσσα της ποινικής διαδικασίας:

- ➔ λαμβάνουν χωρίς καθυστέρηση υπηρεσίες διερμηνείας κατά τη διάρκεια της ποινικής διαδικασίας ενώπιον ανακριτικών και δικαστικών αρχών, συμπεριλαμβανομένης της αστυνομικής προανάκρισης, της ακροαματικής διαδικασίας και όποιων άλλων ενδιάμεσων καταθέσεων/απολογιών/ακροάσεων (ά. 2).
- ➔ έχουν πρόσβαση σε εντός εύλογου χρονικού διαστήματος γραπτή μετάφραση όλων των εγγράφων που είναι ουσιώδη για να μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμά τους σε υπεράσπιση και δίκαιη δίκη (ά. 3).
- ➔ Τα κράτη μέλη καλύπτουν τα έξοδα διερμηνείας και μετάφρασης (ά. 4).

Οδηγία 2012/13/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (Οδηγία για την Πληροφόρηση)

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:142:0001:0010:el:PDF>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και θεμελιώνει κανόνες για την ολοκληρωμένη, έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωση των κατηγορουμένων για όλα τα στάδια της διαδικασίας, τα έγγραφα που υπάρχουν, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους προκειμένου να είναι σε θέση να υπερασπιστούν τον εαυτό τους και να συμμορφώνονται με το νόμο.

Οδηγία 2013/48/ΕΕ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0048&from=EL>

Η Οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και θεσπίζει τα ελάχιστα πρότυπα και κανόνες σχετικά με τα δικαιώματα των υπόπτων και κατηγορουμένων στην ποινική διαδικασία και των προσώπων που υπόκεινται σε διαδικασία σύμφωνα με τη διαδικασία του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης για πρόσβαση σε δικηγόρο, την ενημέρωση τρίτου για τη στέρηση της ελευθερίας και την επικοινωνία με τρίτους και με προξενικές αρχές ενώ στερούνται της ελευθερίας τους.

ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

N. 2502/1997, Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Άσκηση των Δικαιωμάτων των Παιδιών

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c469e252>

N. 2462/1997, Κύρωση του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και του Δευτέρου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στο Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα σχετικού με την κατάργηση της ποινής του θανάτου

<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4bd687112>

N. 4074/2012, Κύρωση της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

N. 3226/2004, Παροχή νομικής βοήθειας σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος και άλλες διατάξεις, όπως ισχύει σήμερα.

https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/11689/nomos-3226-2004

N. 4478/2017, ΙΙΙ) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέ-

ρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας του και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια στέρησης της ελευθερίας, IV) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2012/29/ΕΕ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της Απόφασης - Πλαίσιο 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις

Ν. 4236/2014, Για την ενσωμάτωση των Οδηγιών 2010/64/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Οκτωβρίου 2010 σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία (L 280) και 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών (L 142) και άλλες διατάξεις

Συντονιστής Έργου

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Ελλάδα

Εταίροι Έργου

UNIVERSITY
of NICOSIA

Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Κύπρος

Kazimieras Simonavičius
UNIVERSITY

Kazimieras Simonavičius University, Λιθουανία

Defence for Children International-Italia, Ιταλία

Το παρόν έγγραφο συγχρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020).

Το περιεχόμενό του αντιπροσωπεύει αποκλειστικά και μόνο τις απόψεις των συγγραφέων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν φέρει καμία ευθύνη για την ενδεχόμενη χρήση των πληροφοριών που εμπεριέχονται στο παρόν υλικό.

Με τη συγχρηματοδότηση του Προγράμματος
της Ευρωπαϊκής Ένωσης «Δικαιώματα,
Ισότητα και Ιθαγένεια» (2014-2020)

ISBN: 978-960-9766-33-3

9 789609 766333